

Hajdúszoboszló Város Helyi Fenntartható Fejlődési Terve (Local Agenda 21)

kivonat

3. rész **Fenntarthatósági helyzetelemzés**

(Az adatgyűjtés lezárva: 2010. szeptember 1.)

A TANULMÁNY KIDOLGOZÁSÁBAN RÉSZTVEVŐ SZAKÉRTŐK:
Barabás Eszter, Dobos Károly, Kézy Béla, Róka László

SZAKÉRTŐK HAJDÚSZOBOSZLÓ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA RÉSZÉRŐL:
Hargitai Katalin, Dr. Vincze Ferenc

2010. SZEPTEMBER 21.

3. Fenntarthatósági helyzetelemzés

3.1. Földrajzi helyzet

Hajdúszoboszló az Észak-alföldi régióban, Hajdú-Bihar megyében, három jellegzetes alföldi táj – a Hortobágy, a Hajdúhát, valamint a Sárrét-Berettyó vidéke – találkozásánál fekszik. A képet árnyalja, hogy a város a régió leginkább prosperáló megyéjében, Hajdú-Bihar megyében található.

A város kedvező térszerkezeti pozíciója a megyeszékhely és a fő közlekedési útvonalak közelségének köszönhető: egyrészt Debrecentől 21 km-re helyezkedik el. A 100. számú vasúti fővonalnak és a 4. számú országos főút áthalad a település területén, melynek közlekedés-földrajzi helyzetét tovább javította a 2006 végén átadott M35 autópálya, mely bár nem érinti a város területét, Ebes határánál éri el a 4. számú főutat, mely lehetővé teszi a sztráda gyors elérését. Emellett megközelítőleg félúton fekszik két másik térségi jelentőségű város, Derecske és Balmazújváros között.

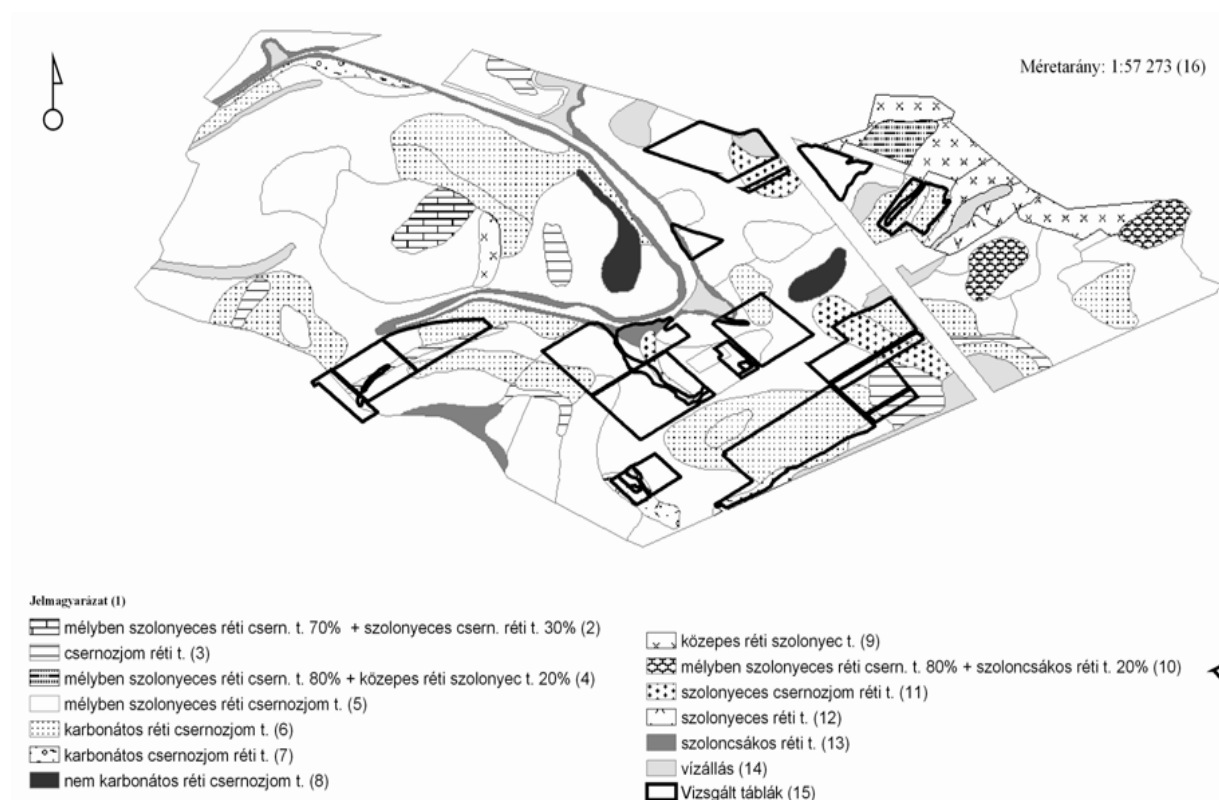
A 23 870 hektár kiterjedésű Hajdúszoboszló az azonos nevű kistérség központja, amely Hajdú-Bihar megye egyik közepes kiterjedésű és közepes lakónépességű statisztikai körzete (területe 506,74 km², népessége 33 681 fő). A város mikroregionális szerepköre jelentős.

3.2. Hajdúszoboszló környezeti állapotának jellemzése

3.2.1. A talajok állapota

A város közigazgatási területén előforduló **talajok** zöme csernozjom, amely löszön, illetve homokos vagy agyagos löszön alakult ki, ennek köszönhető, hogy **a termőföld átlagos aranykorona értéke magas (32 AK)**. A település térségében a talajok kémhatása jelentős mértékben nem változott, enyhén savanyú.

1. ábra: Hajdúszoboszló környékének talajtérképe

Forrás: Víg Róbert – Dobos Attila– Pongrácz Zoltán et al. 2007

A talaj alapköze (löss, agyagos lösz) általában 130-140 cm mélyen helyezkedik el, de helyenként 160-180 cm mélyen található. **Az elmúlt negyven év során a só-, a humusz és nitrogéntartalom csökkent, míg a foszfor- és káliumtartalom növekedett.** A só mennyisége a talaj felső 30 cm-es rétegében átlagosan 0,07%-kal, 30-60 cm között 0,04%-kal csökkent. Hajdúszoboszló környékén folytatott talajművelés során talaj mély (35-40 cm) szántása, a 3-4 évente végzett mélylazítás jellemző gyakorlat, mely elősegíti a víz lefelé irányuló mozgását és a sók kilúgozódását. A talajban lefelé mozgó só a mélyebb talajrétegekben halmozódik fel.

A humusztartalom az elmúlt 40 évben 0-30 cm között átlagosan 0,6%-kal csökkent. A csökkenéstől függetlenül a talajok humusszal való ellátottsága kedvező. A városhoz tartozó közigazgatási terület talajainak több mint 90%-a nitrogénben közepesen ellátott. A talaj felső 30 cm-es rétegében a foszfortartalom átlagosan 116 ppm-el, a káliumtartalom 133 ppm-el növekedett 1966 óta, de nagy számban fordulnak elő nitrogénnel és káliummal közepesen illetve gyengén ellátott területek is. **A tápanyag-utánpótlásban jelenleg a különböző műtrágyák alkalmazása dominál,** az istállótrágya, zöldtrágyák és algakivonatok alkalmazása még nem terjedt el. A műtrágyák bemosódása a talaj rétegeibe gyors, talaj- és talajvízszennyező hatásuk jelentős, **csökkentik település minőségi vízbázisának területét.**

3.2.2. A levegő állapota

Hajdúszoboszló **klimatikus adottságai kedvezőek.** A térségben az északnyugati szél a jellemző. A város éghajlata szárazföldi (kontinentális), a téli napok száma 0 °C átlaghőmérséklettel 30-40, a nyári napok száma, amikor a hőmérséklet átlaga 25 °C, 80-85. **A levegő páratartalma alacsony, amit ellensúlyoz a fürdő és parkosított környékének mikroklimája. Az évi átlagos csapadékmennyiség mindössze 517 mm, ellenben a napfényes órák száma eléri, olykor meg is haladja a kétezer órát.**

A terület levegőszennyezettségét alapvetően a kibocsátások mennyisége és minősége határozza meg. A kibocsátott primer levegőszennyező anyagok mennyiségi és minőségi eloszlása változó, amit egyrészt a gazdasági tevékenységek, másrészt a közlekedés, harmadrészt a lakossági energiafelhasználás befolyásol.

1. táblázat: Hajdúszoboszló légszennyezése a jelentésre kötelezett források alapján 2006-ban és 2007-ben

	Emisszió (t/év)	
Szennyező anyag	2006	2007
SO ₂	0,1	2,4
CO	16,6	33,564
NO _x	29,7	27,531
Szilárd anyag	1,9	0,868
CH	5,3	1,137
Összesen	53,6	65,53

Forrás: Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

A levegőszennyezettség 2006-os és 2007-es adatait vizsgálva **feltűnő a kén-dioxid valamint a szénmonoxid mennyiségének növekedése,** melynek oka a lakossági gázáremelések után a fűtési célú földgáz-felhasználás csökkenése és a tűzifa valamint a kőszén fokozottabb megjelenése a lakossági fűtésben.

A nitrogén oxidok drasztikus csökkenése 2004 után indult meg, a 4. számú főút Hajdúszoboszlót elkerülő szakaszának átadása után, mely zaj és rezgésterhelésre is pozitívan hatott.

2. táblázat: a kén-dioxid, a nitrogén-dioxid és az ülepedő por mennyiségének változása a 2006/2007-es illetve a 2007-es nem fűtési félév során

	2006/2007 fűtési félév	2007 nem fűtési félév
SO ₂ (t/év)	1,65	1,71
NO ₂ (t/év)	30,26	21,12
Ülepedő por g/m ² x30 nap	4,91	11,05

Forrás: Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

3.2.3. A felszíni vizek állapota

A város legjelentősebb **vízfolyása a Keleti-főcsatorna**, célját tekintve több funkciós csatorna. Az Alföldet észak-déli irányban átszelő vízfolyás Tiszalöktől indulva, 98 folyami kilométer után Bakonszegnél a Kállóba, azon keresztül a Hortobágy-Berettyóba torkollik. A tiszalöki duzzasztómű hatására vizét a Tiszából gravitációsan nyeri. A csatorna maximális vízáteresztő képessége 60 m³/s, ami a vízkivételek miatt a Kálló bukónál 15 m³/s-ra csökken.

A vízkormányzást három zsilip; a tiszavasvári-, a balmazújvárosi- és a **hajdúszoboszlói-bukó teszi lehetővé**. Ennek köszönhetően **a vízszintet** egy magasabb nyári és egy alacsony téli vízszint között **egész évben a vízkivételi igényeknek megfelelően lehet változtatni**, de ez biztosítja azt is, hogy elkerülhetők a nagyobb árvizek hatásai. A csatorna teljes hossz-szelvényében a meder vízmélysége átlagosan 3-4 méter között van, szélessége kb. 25-30 méter. A kereszt-szelvény kialakítására jellemző az 1,2 m mélységű padka. Itt nád dominanciájú szegélynövényzet található.

A csatorna **a kiemelt fontosságú ivóvízbázisok közé tartozik, vízminősége ennek megfelelően I. osztályú**. A szállított folyóvízi üledék lerakódásával a vízátlátszóság az alsó szakasz irányába növekszik. A víz kalcium-hidrogénkarbonátos iontípusba tartozik, vezetőképessége alacsony-közepes, jellemzően nem haladja meg az 500 S/cm értéket.

A csatorna vizének kémhatása az enyhén savanyú és enyhén lúgos értékek között változik (pH= 6,5-7,5). Az oxigén ellátottság megfelelő, alacsonyabb értékek helyileg a pangó részekben, az üledék közelében alakulhatnak ki. A növényi tápanyagok közül az NH₃-nitrogén nem jellemző, a NO₂ és NO₃ koncentrációi egész évben alacsony értéket mutatnak (NO₃= 0,007-0,05 mg/l). A három nitrogén-forma aránya a nitrát felé tolódik, ami a víztér megfelelő oxigénellátottságát támasztja alá. A nitrogén koncentráció az alsó szakaszok irányába csökkenő. A vízben oldott ortofoszfát értékei szintén alacsonynak tekinthetők (0,01-0,2 mg/l).

A nitrogén formák szakaszonkénti csökkenő tendenciája és a foszfor ettől eltérő változásai azt mutatják, hogy a csatorna növényi tápanyagait a felvehető nitrogén limitálja. A csatornában az összes szennyezőanyag csoport az I. osztályú vízminőség határértéke alatt marad. A klorofill-a tartalom, amely a vízben a lebegő fotoszintetizáló szervezetek mennyiségét mutatja a teljes szakaszon alacsony értékű. **A vízfolyásban a plankton szervezetek mennyisége is igen alacsony.**

Növényzetére jellemző teljes hosszon a padka növénysegélye, amelyben a nád (*Phragmites australis*) dominál, emellett jellemző a harmatkása (*Glyceria maxima*) és főleg az alsó szakaszon a különböző gyékény fajok (*Typha angustifolia*, *T. latifolia*, *T. laxmanni*). A padkán, és részben a mederrézsűn jellemzőek a különböző gyökerező- és lebegő hínárállományok (*Nuphar luteum*, *Sparganium erectum* szubmerz hajtásai, *Potamogeton*

nodosus, Ceratophyllum demersum, Hydrocharis morsus-ranae, Spirodela polyrrhiza), amelyek borítása az alsóbb szakaszok irányába növekszik

A Keleti-főcsatorna jelentősége az elmúlt időszakban a gyakori vízhiányos időszakok miatt felértékelődött. Az éves vízhasználatok az alábbi átlagértékekkel jellemezhetők:

- öntözés: 8-20 millió köbméter;
- halastó: 50-100 millió köbméter;
- ipari: 20-30 millió köbméter;
- kommunális: 3-4 millió köbméter;
- ökológiai: 15-20 millió köbméter;
- vízáradás 250-300 millió köbméter, Az elmúlt 50 évben döntő részt zavartalan Keleti-főcsatorna üzemeltet tudott biztosítani a mindenkori üzemeltető.

A város közigazgatási területe a 48. számú KFCS menti belvízrendszer 481b számú Kösely belvízöblözetben helyezkedik el. A Kösely-főcsatorna egy szakasza rendezetlen, nádas ősmeder. Közepes vízhozama 2 m³/s. Árhullámok csak tavasszal és nagyobb esőzések alkalmával jelentkeznek, az év többi részében alig van víz a medrében. Víztisztaságát Debrecen szennyvizei nagymértékben rontják.

Keleti-főcsatorna és Kösely keresztezésénél halastavak üzemelnek. A Hortobágy halastavai a Kungyörgy-tavakat leszámítva körtöltésesek, ami azt jelenti, hogy a mély fekvésű területek körbegátolásával hozták őket létre, lényegében természetes eredetűek. Méretük átlagosan 60 ha körül mozog, általában 25-100 ha közötti kiterjedésűek. A vízszint borítása átlagosan 1,2 méter. A használat miatt jelentős mértékű bennük az üledékképződés, az iszap helyenként eléri a fél méter vastagságot is. A tavak vizére - bár mutat tavankénti eltéréseket a talaj minőségétől, illetve a tápláló víz minőségétől függően - a következő táblázatban szereplő vízkémiai paraméterek jellemzőnek tekinthetők.

3. táblázat: A Hajdúszoboszló környéki halastavak vízkémiai jellemzői

Paraméterek	Jellemző érték intervallum
Vezetőképesség (mS/cm)	400-800
pH	7,6-9,5
KOI (mg/l)	7,0-15,0
NH3 (mg/l)	0,008-0,1
NO2 (mg/l)	0,03-0,2
NO3 (mg/l)	0,3-1,2
O-PO4 (mg/l)	0,05-1,0

Forrás: Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

A tavak körül, elsősorban partvédelmi cézzal már az építés során nádtelepítés történt. A tavak körüli nádszegély kiterjedése az évek alatt jelentősen megnőtt, mellette nagyobb kiterjedésű gyékény sávok is kialakultak. A szegély mellett a magasabb, hátsó részekben is jellemző a **gyékény- illetve nádszigetek képződése**. A nádas teljes területe jelenleg hozzávetőlegesen **500 ha**. A tavak növényzetére a mocsári növények mellett a gyökerező hínarak is jellemzőek. Legnagyobb állományban a hínáros, fésűs és imbolygó békaszőlő, a tündérfátyol, sulyom, vízitők, valamint a szegélyben a békatutaj található. A halastavak vízellátása a Nyugati-főcsatornából, a Keleti-főcsatornából, valamint a Hortobágy-folyóból történik.

3.2.4. A felszín alatti vizek állapota

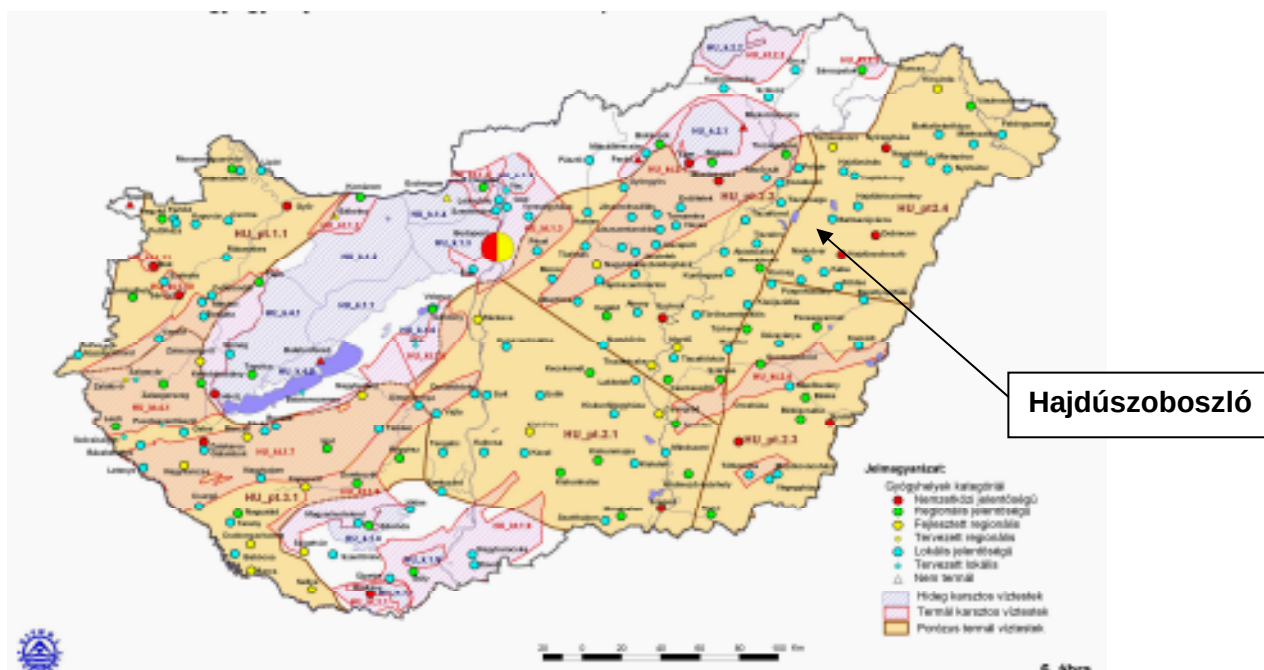
A felszín alatti vizek vonatkozásában a legnagyobb problémát a **talajvíz szennyezése**, szennyezettsége jelenti. Ennek oka elsősorban a „közműöllő” tágra nyílása volt korábban. Jelenleg fontos tényező a **műtrágyák használata** a mezőgazdaságban.

A környéken a talajvíz szintjét befolyásolja a várostól nyugatra elterülő nagyméretű halastó. Ennek köszönhetően **talajvizek a felszíntől számítva 1,5-5 méter közötti mélységben** helyezkednek el a város közigazgatási területén.

Kiemelkedő jelentőségű a város területe alatt húzódó **rétegvíz**: 1925-ben egy sikertelen olajfúrás eredménye volt a termálvízkutatás. Először 1091 m mélyről 73°C hőmérsékletű vizet találtak, majd 1926-ban, újabb sikeres fúrást kezdeményezve, 78°C hőmérsékletű, 2032 m talpmélységű kutat fúrtak. A jódos-brómos, Na-alkáli víz **nagy mennyiségű metánt és földgázt is tartalmaz**.

Hajdúszoboszló termálvizei az ún. **Észak-Alföldi porózus termálvíztestben** tározódnak, mely pannóniai korú (12-1,8 millió év) képződmény. A Magyar Állami földtani Intézet által elvégzett vizsgálatok és modellezések azt mutatják, hogy Hajdúszoboszló térségében a jelenlegi hideg víztermelés a hasznosítható készletet meghaladja, bár az utánpótlódás értékét nem. Ezért bár a víztestet kockázatosként tartják számon, de a MÁFI szakértőinek véleménye szerint az vízigény értéke felülvizsgálandó, amely után a besorolás módosítható.

2. ábra: A termál gyógyhelyek és a termál víztestek kapcsolata Magyarországon

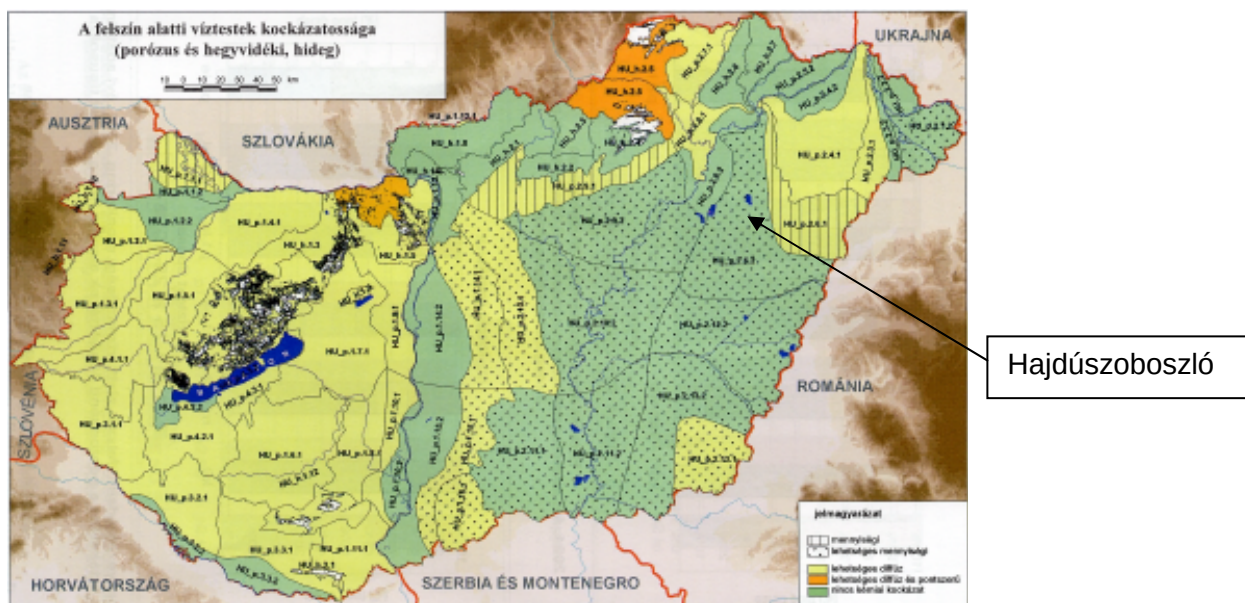

Forrás: Magyar Állami Földtani Intézet

A nyugalmi vízszintadatok (részben mélységi mérésekkel alátámasztva) a porózus termálvíztesteket megcsapoló kutaknál 5-30 m vízoszlopnyi nyomáscsökkenéseket mutatnak az Alföldön. **Hajdúszoboszlón és Debrecenben azonban 50 m körüli depressziókat is mértek, mely jelentősen drágítja a termálvíz-kutak üzemeltetését**, a túlhasználat pedig már középtávon a kinyerhető vízmennyiség csökkenését fogja okozni.

Hajdúszoboszlón sérülékeny földtani közegű vízbázisra épült vízmű is üzemel. A vízvezető szintek iszaposak és finomhomokosak. A talajtól számított 50-90 m mélységben található az ún. **felső vízáadó szint**. Itt már a porózus, vízáadó képződmények túlsúlya jellemző. 90-100 m mélységközben található a felső és alsó vízáadó szintet elválasztó féligáteresztő vízáadó szint. 100 m alatt a pleisztocén (1,8 millió év) aljazatig helyezkedik el az alsó vízáadó övezet.

3. ábra: A felszín alatti víztestek kockázatossága Magyarországon

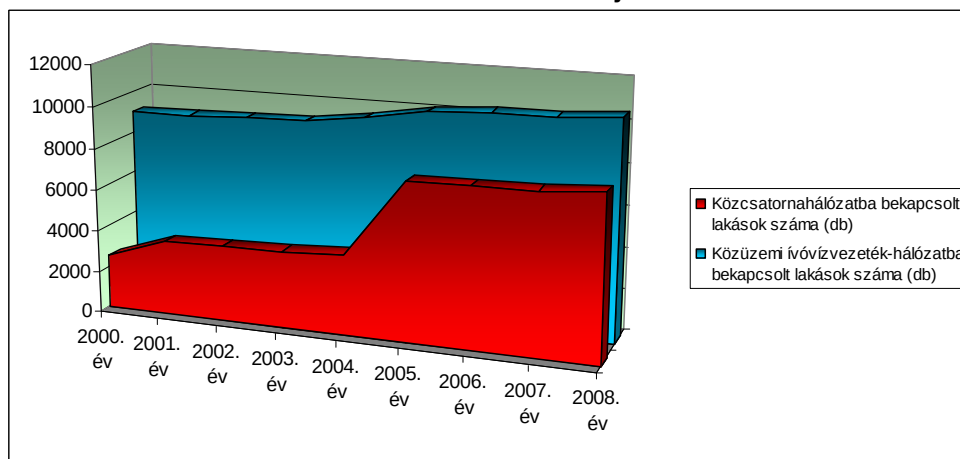

Forrás: Magyar Állami Földtani Intézet

3.2.5. Az ivóvíz és szennyvízhálózat jellemzése

A település **közüemi szolgáltatásokkal való ellátottsága kedvezőnek ítéltető**. A kiépített ivóvízvezeték-hálózat hossza **2008-ban 108,2 km** volt. A 4. ábra tanúsága szerint az ivóvíz-hálózat kiépítésével együtt a bekapcsolt lakások száma is folyamatosan növekedett (10 év alatt 17,05%-kal), mely 2008-ban 10 523 lakást jelentett.

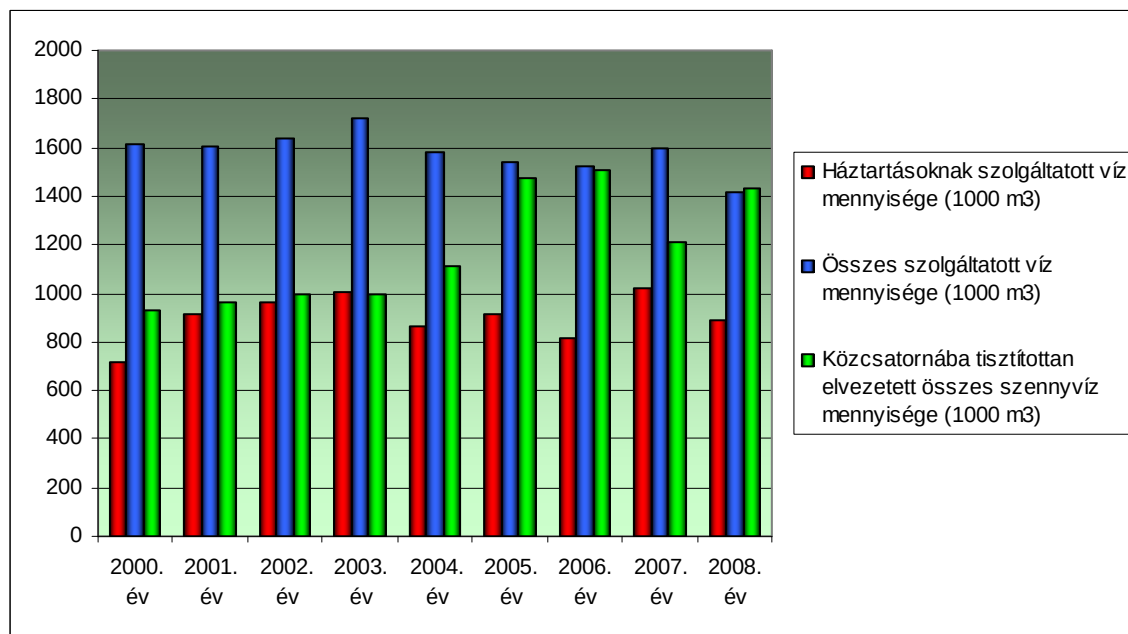
4. ábra: A közműolló alakulása Hajdúszoboszlón

Forrás: KSH T-Star

A közüemi szennyvízcsatorna-hálózat kiépítésének szempontjából a 2005. év nagy jelentőségű volt, hossza ekkor – egy európai uniós támogatásnak köszönhetően – duplájára emelkedett. A közüemő szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások száma országos viszonylatban is kiemelkedően magas, emelkedő tendenciát mutat. A szennyvízcsatorna-hálózat kiépítésének befejezésére benyújtott nyertes pályázat segítségével 2011. tavaszára 100%-os lesz a hálózat kiépítettsége, **várhatóan bezárul a város kismértékben nyitott közüemőllója**.

5. ábra: A szolgáltatott víz mennyiségének összetétele

Forrás: KSH T-Star

A **háztartásoknak szolgáltatott víz mennyisége** 2000 és 2008 között enyhe ingadozást mutatott, azonban aránya az összes szolgáltatott vízmennyiségben **folyamatosan nőtt**, köszönhetően egyrészt az életszínvonallal növekvő lakossági vízfogyasztásnak, másrészt a településen működő vállalkozások víztakarékossági intézkedéseinek. Az összes szolgáltatott víz mennyiségében a kiugró értékek a fokozottan meleg nyaraknak köszönhetőek.

A település szennyvíz-beruházásainak **köszönhetően 2005-től a tisztítottan elvezetett szennyvíz mennyisége is dinamikus növekedést mutat**. A szennyvíziszap komposztálása a szennyvíztisztító telepen megoldott. A megfelelő minőségű komposzt további elhelyezése, hasznosítása jelentős feladat. A csatornahálózat elválasztott rendszerű, szinte kizárólag gravitációs üzemű.

3.2.6. Hulladékgazdálkodás

A rendszeres **hulladékgyűjtésben bevont lakások száma 2003 óta folyamatos növekedést mutat**, 2008-ban a teljes lakásállomány 75%-ából szállították el legalább hetente egyszer a kommunális hulladékot. Az összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége gyakori ingadozásokat mutat, jelentősen függ a településre látogató turisták számától.

4. táblázat: A hulladékgyűjtés jellemző statisztikai adatai Hajdúszoboszlón

Időszak	Összes elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)
2001. év	10780	n.a.	n.a.
2002. év	19730	n.a.	n.a.
2003. év	11250	n.a.	7300

2004. év	n.a.	n.a.	7500
2005. év	n.a.	n.a.	7500
2006. év	10548	6510	7600
2007. év	9491	6500	7600
2008. év	10533	6310	7900

Forrás: KSH T-Star

A városban keletkező **szilárd hulladék** jelentős része (hulladékudvaron és gyűjtőpontokon begyűjtött hasznosítható anyagok kivételével) a Hajdúszoboszlótól 22 km-re **lévő Nádudvari lerakóba kerül**. Az átszállítás többletköltsége illetve az ártalmatlanítás jelentős terhet jelent a város önkormányzatának.

- A város gazdasági társasága, amely egyben közszolgáltató is, rendelkezik egy saját tulajdonú komplex hulladékgyűjtési teleppel. Ezen belül működik:
- egy komposztáló tér a városban keletkező ág, gally, nyesedék, fűkaszálék stb. komposztálásának céljából,
- egy hulladékudvar PET palack, üveg, papír, textil, elektronikai felszerelések, akkumulátorok stb. gyűjtésére,
- egy átrakó állomás a keletkező hulladékszállításon felül keletkező települési szilárd hulladék fogadására.

A szelektív hulladék gyűjtése a városban jelenleg 30 gyűjtőszigeten történik.

3.2.7. Térszerkezet, területhasználat, épített környezet

A 900 éves múltra visszatekintő település szerkezetében mai napig megfigyelhetők a jellegzetes mezővárosi ólaskertes szerkezet jegyei, annak ellenére, hogy különösen az elmúlt száz évben végbement népességnövekedés miatt a korábbi külső kertek beépültek.

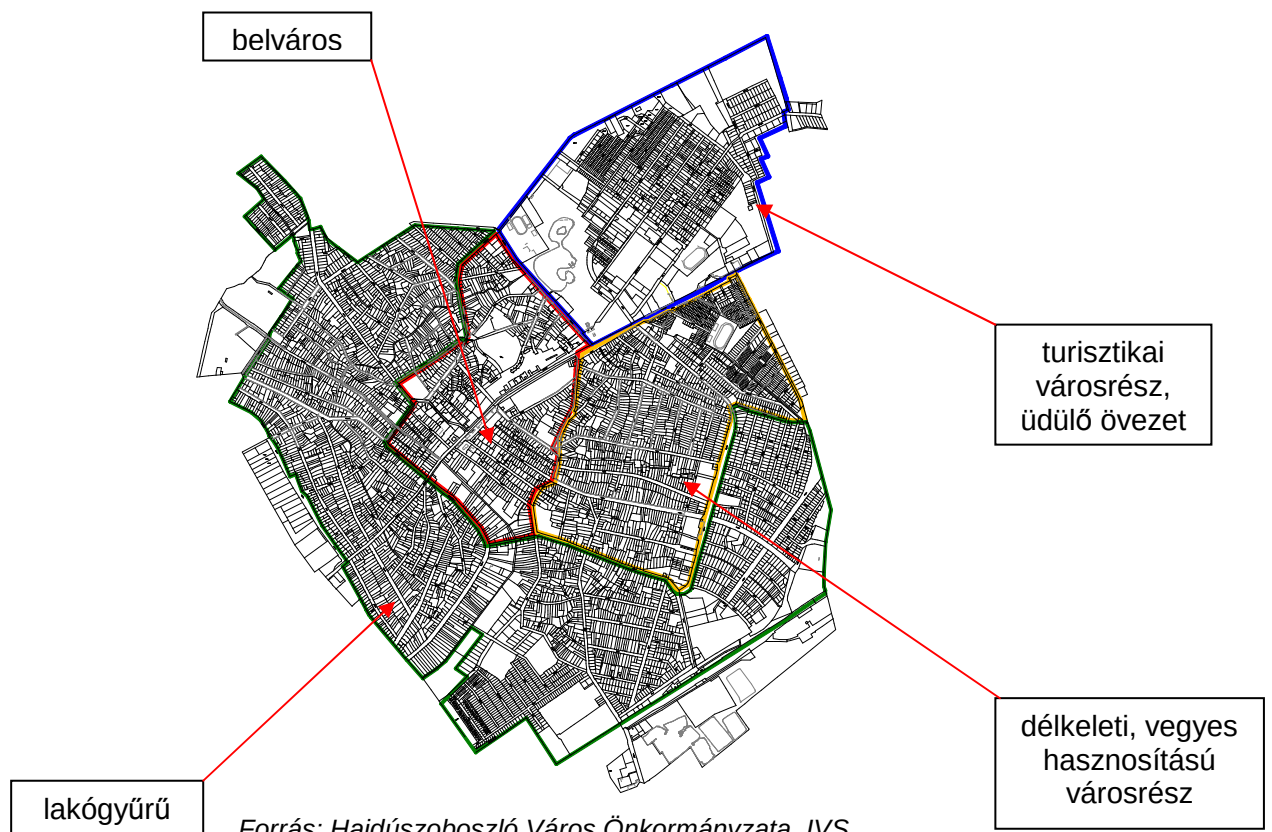
A város jelenlegi arculatát a XX. század második felében nyerte el. Településszerkezetében meghatározó a **kétpólusú felépítés**. A városközpont a középkori település belső lakóterületét foglalja magában, ezt veszi körül a külső kertségből kialakult lakóterületek gyűrűje.

A település funkcióbővítő városrehabilitációját megalapozó **Integrált Városfejlesztési Stratégiában** a szakértők két, településfejlesztési szempontból markáns városszerkezeti egységet különítettek el:

- a **város északi-északkeleti részén** elhelyezkedő HungaroSpa Hajdúszoboszló Gyógyfürdő egy olyan komplex, szolgáltatásokkal nagy mennyiségben és magas minőségben ellátott **üdülőövezet** kialakulását indukálta, amely a vendégek számára a nyári időszakban ténylegesen központként funkcionál;
- a város térbelileg **központi része** a közszolgáltatások elérését és igénybevételét teszi lehetővé főként a helyi lakosság számára, a turisták csak alkalmanként keresik fel, központi funkcióját elsősorban az idegenforgalmi idényen kívül tölti be.

A két központi rész **földrajzilag és funkcionálisan is elkülönül egymástól**, más célcsoportok számára nyújt szolgáltatásokat.

6. ábra: Hajdúszoboszló településszerkezeti egységei

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata, IVS

A város közlekedési hálózatára jelentős hatással volt a **4. sz. főút** átmenő forgalma. Az elkerülő szakasz megépítése után **a belváros tehermentesült** az átmenő forgalom káros hatásaitól. A teljes városközpont élő utcává alakítása északi elkerülő út megépítésével valósulhat meg, ami által a 33. számú útról érkező forgalom nem a városon áthaladva fog csatlakozni a 4. számú főúthoz.

A város belterületén a **zöldterületek** kiterjedése 219 893 m² volt 2008-ban, mely a település teljes területének (kül- és belterületek) 0,09%-a, és a belterületnek is mindössze 1,97%-a. A rendszeresen tisztított zöldterületek mérete 127 000 m². A közterek és parkok elsősorban a városközpontra és a gyógyfürdő környékére koncentrálódnak. A közparkok növényállománya vegyes, általában felújításra szorul, a város utcafásítottsága jelenleg nem kielégítő, a városi zöldfelületi rendszerben az utak melletti védőfásítások hiányosak.

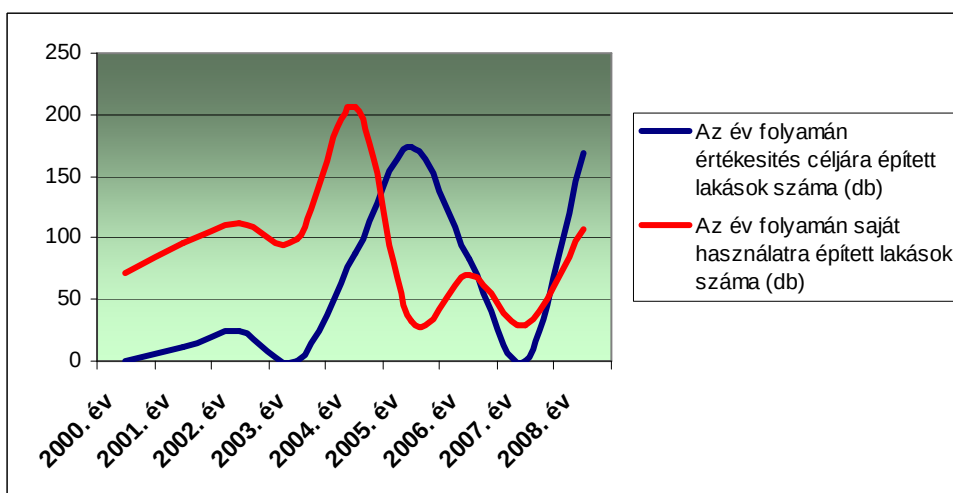
1. kép: Harangház a Szent István parkban

A nagyobb kiterjedésű belterületi parkok elsősorban a gyógyfürdő környékén helyezkednek el. A város legnagyobb közösségi célú zöldterülete, a Szent István park, ahol a Szabadtéri Színpad mellett számos emlékmű és köz-téri szobor található (pl. Város-alapítási emlékmű, Növekedés-szobor, Harangház).

2000 és 2008 között a város lakásállománya 15,6 %-kal nőtt a KSH adatai szerint, 2008-ban a lakások száma 10 528 darab volt a településen. **Az épületek korösszetétele kedvező,** jóllehet az országos átlagnál valamivel idősebb – főként a **nagykiterjedésű lakótelepek hiánya miatt.**

7. ábra: Az új lakások számának alakulása Hajdúszoboszlón

Forrás: KSH T-Star

Az elmúlt időszakban a **lakásállomány** a város egyes részein **jelentős megújuláson ment keresztül**. 2001-ben még a lakások csaknem 60%-a 1970 előtt épült, arányuk azóta az építési kedv növekedésének és a város idegenforgalmi adottságainak köszönhetően jelentős mértékben csökkent. A saját használatra valamint az értékesítés céljából épített lakások száma főként a központi lakástámogatási rendszernek köszönhetően 2000 után megemelkedett, a saját használatú lakások esetén 2004-ben, az értékesítési célú lakásépítések esetén 2005-ben érte el csúcspontját. 2005 után a kedvezmények visszavágása miatt a saját használatra épített lakások esetén ingadozásokkal bár, de csökkenő tendencia érvényesül, míg az értékesítés céljából épített lakások esetén az idegenforgalmi hasznosítás miatt egy újabb építési hullám kezd kibontakozni.

A 2001. évi népszámlálási adatok tükrében **a lakások komfortfokozata jónak tekinthető**. Az összkomfortos (3 738 db) és komfortos (3 971 db) lakások száma magas, míg a félkomfortos (321 db), komfort nélküli (893 db), szükség és egyéb lakások száma (402 db) viszonylag alacsony. Ez utóbbiak a város belterületi peremterületén elszórtan helyezkednek el, illetve jelentős részét az üdülőövezetben lévő üdülő- és hétvégi házak alkotják.

Az önkormányzat az utóbbi években alapvető fontosságúnak tartotta, hogy összefüggő, rossz közegészségügyi és mentális tulajdonságokkal rendelkező lakóhelyi környezet ne alakuljon ki a városban. Ezt a törekvést segítette az évente legalább egyszer szezonálisan megemelkedő munkaerő-piaci kereslet, ami a nyári időszakban állandó bevételt jelent a családok számára. A kedvező lakókörnyezetnek megfelelően **teleprehabilitációs programok indítására nem volt és – a kedvező társadalmi és infrastrukturális folyamatok miatt – nem is lesz szükség.**

A meglévő **iparterületek** a várost délről elkerülő vasútvonal építését követően, főleg a vasútvonal mellé települtek. A város területi terjeszkedése a területrendezési terveknek és a helyi építési szabályzatnak megfelelően az északi és keleti irányban indult meg. A beépítésre alkalmassá tett nyugati és délnyugati peremek beépülése a zöldmezős lakossági és vállalati beruházásoknak köszönhetően megkezdődött.

Hajdúszoboszlón két országos védetség alatt álló **műemlék** található: a református templom és a középkori templomok maradványa.

Az egyhajós református templom kibővítéséhez 1810 májusában fogtak hozzá Rabl Cornelius debreceni kőműves vezetésével, és a munkálatok 1813-ban fejeződtek be. Az épületet két oldalhajóval került kibővítésre, majd hozzákezdték a templom belsejét kialakítani. A legnagyobb munkát a karzatok elkészítése adta a készítőknél. Boros István és Agárdi István helybeli asztalos mesterek 1811-ben kezdték a munkálatokat, ami 1816-ig tartott. A megújult templom orgonáját Krämmer János nagyváradi orgonakészítő mester készítette. Az építési munkálatok közben, 1814-ben a toronyba villám csapott, és a tetőszerkezet alaposan megrongálódott, ebből az okból kifolyólag átépítésre került sor. Ezekkel a munkálatokkal 1828-29-ben végeztek. Ekkor került megépítésre a templom 50 méter magasságú tornya, amelynek csúcsát egy toronygomb ékesítette. Az átépítések folyamán az eredetileg gótikus épület klasszicista stílust kapott. Többszöri felújítási munkák után a templom ma ebben a formájában tekinthető meg a nagyközönség számára. Legutóbb 1999-2000-ben restaurálták az épületet. Ezzel egy időben került kialakításra a templom esti díszkivilágítása.

A Református templom körül megmaradt a védőfal egy szakasza a sarokbástyával. Maga a fal a régészeti kutatások szerint XV. századi eredetű, de azt a hajdúvitések a saját igényeik szerint tovább erősítették. A mintegy húsz méter hosszú falon láthatók a hajdúk által annak idején nyitott körte alakú lőréses, a sarokbástya kör alakú. Az 1961-es helyreállítás során a kifagyott, elporladt, sérült téglákat pótolták, a sarokbástya tetőzetét pedig zsindelyfedéllel látták el. Valamennyi hajdúváros temploma erősített volt, a szoboszlói azonban különbözött a többitől: vizesárokka l vették körbe, a vizet az akkor még vízimalmok hajtására is alkalmas Köselyből vezették ide.

A belváros kijelölt határain belül **helyi védelemre javasolják** városközpont eredeti állapotban fennmaradt szerkezetét, utcahálózátát, a római katolikus templomot, a református gyülekezeti termet, egy lakóházat, egy éttermet, valamint a városháza, a rendőrség, a Járóbeteg-Ellátó Centrum, a Gönczy Pál Általános Iskola és a Gönczy Pál utcai napközi otthon épületét.

Megőrzendő és lakossági rekreációs zöldfelületként hasznosítható a Kösely Zrt. arborétuma. A vizes, revitalizált élőhelyek (pl. Belső-Kösely) jelentős fejlesztési potenciállal rendelkeznek.

A **Hortobágyi Nemzeti Park** 3568 m² védett területet tart nyilván Hajdúszoboszló közigazgatási területén. Az országosan védett területek közé tartozik a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának kezelésében lévő Angyalházi ősgyepes, valamint valamennyi élővízfolyás, ér és holt-meder. A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága a város északi és nyugati legelőterületeit fokozottan védett természeti területnek terjesztette fel a Környezetvédelmi Minisztériumnak. Az ex lege védett területek közé a város területén található 7 kunhalom tartozik.

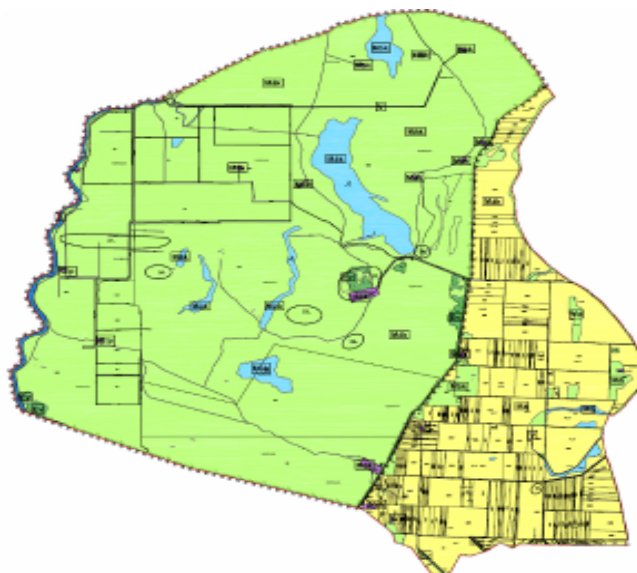
5. táblázat: Kunhalmok Hajdúszoboszló külterületén

	Kunhalom neve	Magasság
Keleti rész	Bárány halom	100,2 m
	Hegyes halom	100,0 m
	Tekintő halom	105,5 m
Nyugati rész	Kurta halom	94,1 m
	Két halom	99,8 m
	Korpád halom	96,1 m
	Zsoldos halom	95,0 m

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A várostól 17 km-re Nagyhegyes és Nádudvar után elhelyezkedő **Angyalháza-puszt**a 3566,7 hektáros védett területe szerepel a Ramsari egyezményben meghatározott nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek között is. A korábban a város legelőjeként funkcionáló területen csak korlátozott és természetkímélő mezőgazdasági művelés lehetséges, néhány tanyán jelenleg is biogazdálkodást folytatnak őshonos magyar háziállatok tartásával, ami a falusi turizmus egyik alapjaként is szolgál.

8. ábra: Hortobágyi Nemzeti Park védett területei Hajdúszoboszló területén

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

Szintén a város környéki szabadidős tevékenységekre nyújtanak lehetőséget a többnyire **mesterséges állóvizek** (horgásztavak, bányató). Az egyik legnagyobb mértékben hasznosított tó a Nádaspart horgásztó és szabadidős park, amely számos szolgáltatást kínál a horgászástól kezdve a strandoláson át a rendezvényszervezésig.

2 kép: A Nádaspart horgásztó

Forrás: www.nadaspart.hu

Az Állami Erdészeti Szolgálat Debreceni Igazgatósága adatszolgáltatása alapján Hajdúszoboszló területén 413,9 ha erdő helyezkedik el, mely az elsődleges rendeltetés szerint védelmi és gazdasági erdő részekre oszlik. A külterületen lévő erdők zömét a település környéki erdőfoltok, kisebb részét az utak, csatornák és mezőgazdasági üzemek melletti keskenyebb erdősávok alkotják. Az erdőalkotó fatípusok nyárfélék, akác, kocsányos tölgy és több más elegyfa.

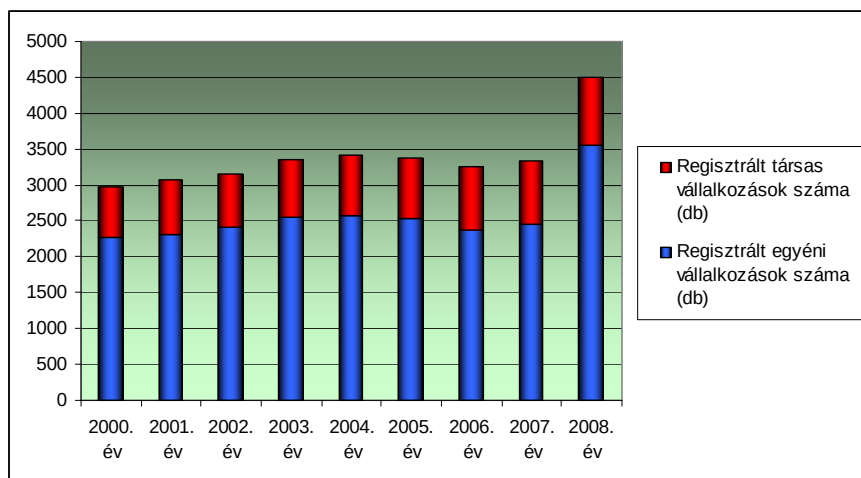
3.3. A gazdasági környezet jellemzése

A kilencvenes évek elejétől kibontakozó gazdasági szerkezetváltás Hajdúszoboszló gazdaságát és társdalmát 1950-es évektől kialakult sajátos, szolgáltatás-alapú gazdasági struktúrájának köszönhetően kevésbé érintette érzékenyen, mint az ország többi részét.

3.3.1. A vállalkozások helyzete

2008-ban 4503 vállalkozás működött a városban. 2000 és 2008 között a regisztrált vállalkozások száma 56,7%-kal növekedett. Ezen belül az egyéni vállalkozások aránya 2000. évi 68,7%-ról 2008-ra 73,3%-ra emelkedett, köszönhetően a turizmus 2000 utáni fellendülésének illetve az őstermelők 2007 utáni egyéni vállalkozóként történő kötelező regisztrációjának.

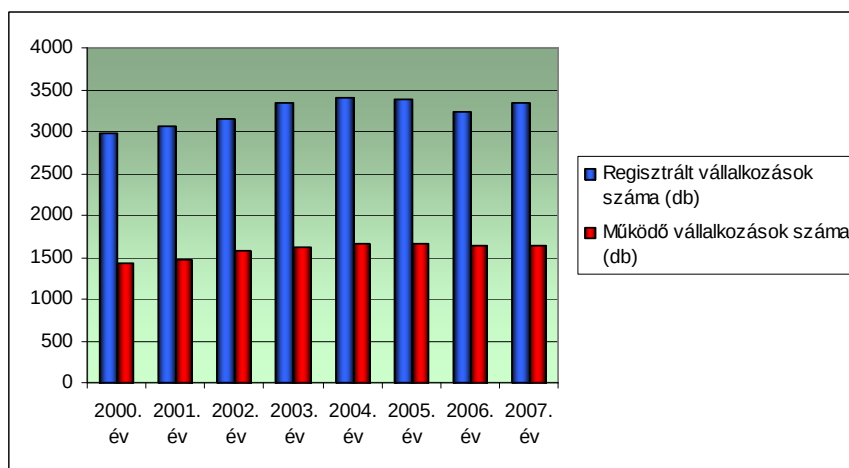
9.ábra: Az egyéni vállalkozások és a társas vállalkozások arányának változása az összes regisztrált vállalkozáson belül

Forrás: KSH T-Star

Hajdúszoboszlón a **működő vállalkozások** száma (1 638 vállalkozás 2007-ben) a megyében Debrecen után a legmagasabb, ennek valamivel több mint 60%-a egyéni vállalkozás. A legtöbb működő vállalkozás a kereskedelem, az ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatás valamint az építőipar gazdasági ágakban működik, melyek közvetlenül kapcsolódnak a város húzóágazatát jelentő idegenforgalomhoz (idegenforgalmi ingatlanok építése, értékesítése, üzemeltetése, a városba érkező turisták kiszolgálása).

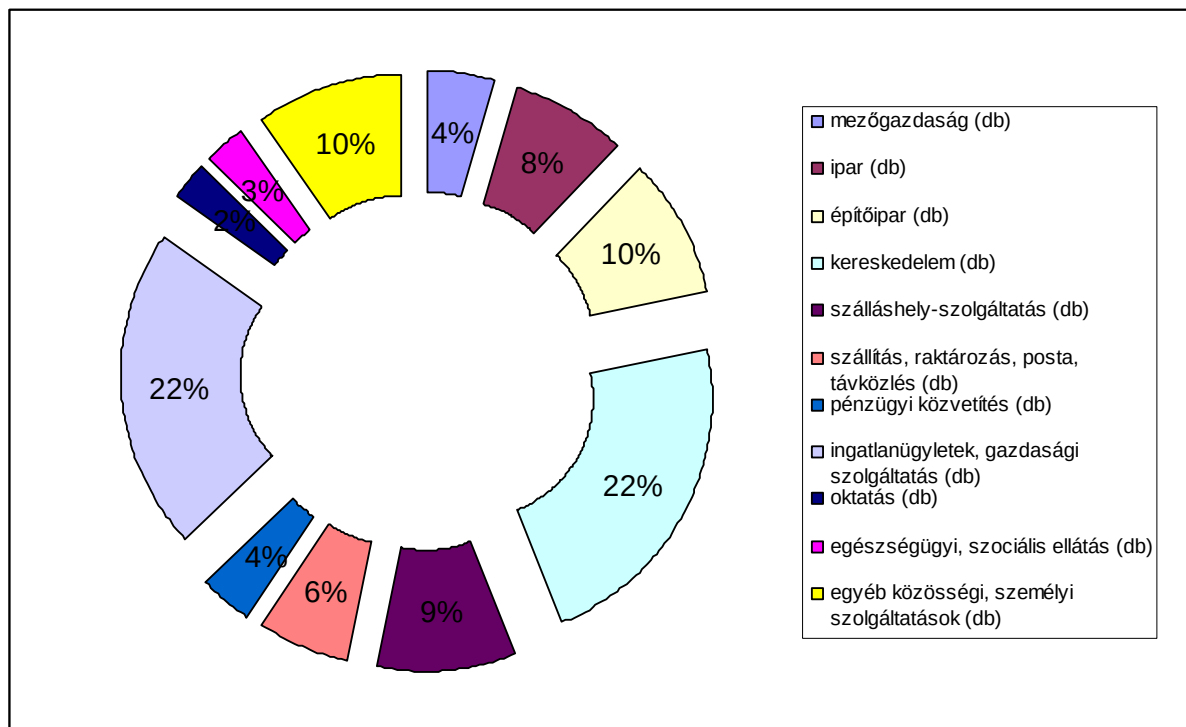
10. ábra: A regisztrált vállalkozások számának alakulása Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A vállalkozások közül a legtöbb az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás valamint a kiskereskedelem szakágakban működik. Kiemelkedő ugyanakkor az építőipar és a szálláshely-szolgáltatás szerepe is. A működő vállalkozások jelentős része az idegenforgalomhoz kötődő szolgáltatások fejt ki gazdasági tevékenységet.

11. ábra: A működő vállalkozások megoszlása gazdasági ágak szerint, 2008

Forrás: KSH T-Star, 2008

A város legnagyobb foglalkoztatója a HungaroSpa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő és Egészségturisztikai Zrt., amely 414 főt foglalkoztat. Jelentős szerepet tölt be továbbá a város munkaerőpiacán a Hajdúszoboszlói Városgazdálkodási Zrt. (118 fő) és a mezőgazdasági tevékenységet folytató Kösely Zrt., MOL Zrt., MOL Földgázszállító Zrt., Chemostart Kft., Hajdú-Mobil Trans EC, Tigáz Zrt., OTP Zrt., Hotel Béke, Hotel Aquasol.

2008-ban Hajdúszoboszlón 437 **kiskereskedelmi üzlet** működött, amely a 2000. évi értékhez képest 7,3%-os növekedést jelent. 8,5%-uk élelmiszer jellegű. 2002 és 2006 között a **nagykereskedelmi raktárak számában következett be jelentős, 60%-os növekedés**, mely városi települési vállalkozásösztönzési politika sikerét is jelenti, mellyel a város kedvező közlekedés-földrajzi adottságait kihasználva képest volt a logisztikai szerepkör erősítésére is Debrecen árnyékában.

Hajdúszoboszlón a **vendéglátóhelyek** a 2000. évi értékhez képest 56%-al nőtt. 2008-ban a vendéglátóhelyek 74,1%-a cukrászda és étterem volt.

6. táblázat: a kiskereskedelmi üzletek és nagykereskedelmi raktárak számának alakulása 2000 és 2008 között

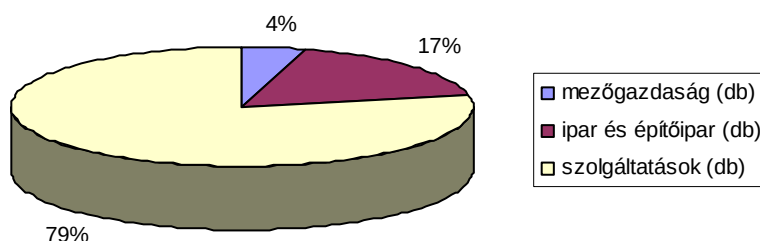
Időszak	Kiskereskedelmi üzletek száma (humán gyógyszertárak nélkül) (db)	Nagykereskedelmi raktárak száma összesen (db)
2000. év	407	n.a.
2001. év	440	n.a.
2002. év	439	10
2003. év	447	10
2004. év	413	10
2005. év	419	11
2006. év	421	11
2007. év	421	12
2008. év	437	16

Forrás: KSH T-Star

3.3.2. A szolgáltatási ágazatok jellemzése

A működő vállalkozások összevont nemzetgazdasági ágankénti megoszlását tanulmányozva látható, hogy Hajdúszoboszló gazdaságában meghatározó jelentősége van a szolgáltatási ágazatoknak: a működő vállalkozások csaknem 80%-a ebben a szektorban működött 2007-ben.

12. ábra: A működő vállalkozások megoszlása gazdasági ágazatok szerint, 2008

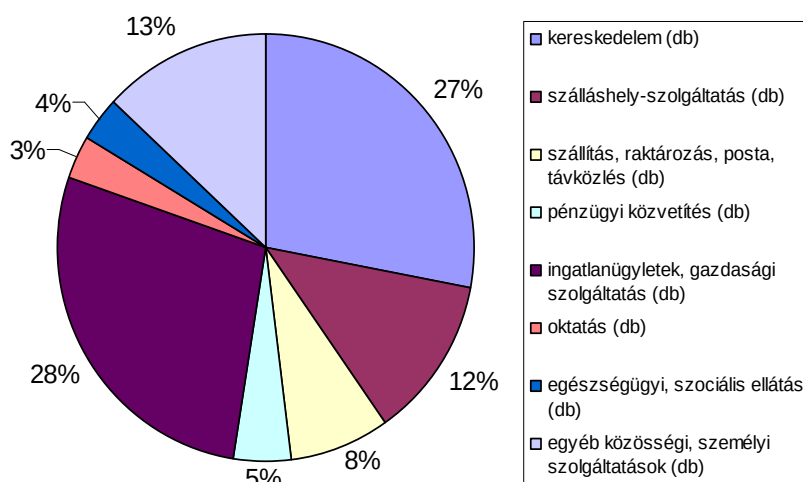

Forrás: KSH T-Star

A szolgáltatásokon belül elsősorban az ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatások valamint a kereskedelem dominálnak a statisztikai adatok szerint, együttes részesedésük a szektorból 55%. A szálláshely szolgáltatással illetve az egyéb személyi szolgáltatásokkal foglalkozó működő vállalkozások részaránya 13% illetve 12%. Feltűnő, hogy pénzügyi közvetítéssel a működő vállalkozások mindössze a 5%-a foglalkozik, zömmel nagy pénzügyi intézetek, biztosítótársaságok illetve bankok helyi képviseletei.

A településen szinte az összes szolgáltatás a gyógyturizmushoz kötődik. A kereskedelem a lakossági igények kielégítésén túl főleg a településre érkező vendégek ellátására specializálódott, magas az igényes élelmiszeripari és ruházati termékeket árusító helyek száma. Az ingatlanügyletek és a szálláshely-szolgáltatás szintén szorosan összefonódott a település életében. Az utóbbi öt évben több nagyértékű turisztikai ingatlanfejlesztés is történt a városban, mely egyrészt növelte a magas színvonalú kereskedelmi szálláshelyek számát, másrészt jelentős bővülést indukált az ingatlanpiaci vállalkozások számában és bevételeiben egyaránt.

13. ábra: A működő vállalkozások megoszlása a szolgáltatási ágazaton belül, 2008

Forrás: KSH T-Star

3.3.2.1. Turizmus

A 2000 és 2008 közötti időszakban a helyi gazdaság húzóágazatát jelentő turizmusban alapvető változások zajlottak le. A magas színvonalú szállodák száma 8 év alatt megduplázódott. **Megélénkült a belföldi turizmus**, ami pozitívumként értékelhető, mivel az idegenforgalmi fejlesztések eredményességét a belföldi turisztikai kereslet nagymértékben befolyásolja.

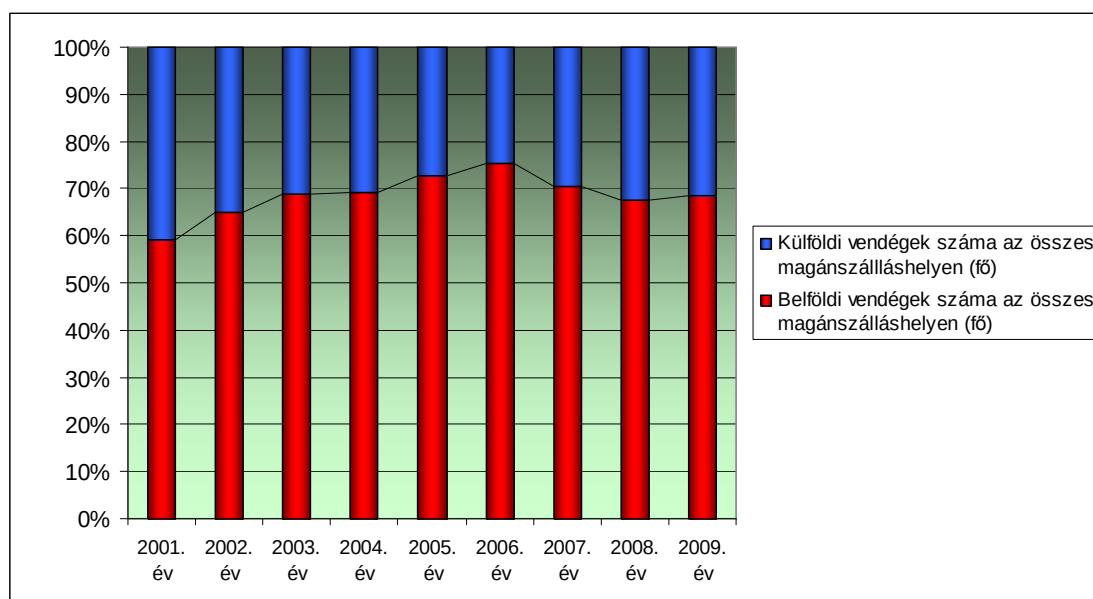
7. táblázat: Hajdúszoboszló idegenforgalmi attrakciói

ÉRTÉKEK	Természeti	- Gyógy- és termálvíz - Keleti-főcsatorna - Hortobágy közelsége - Fürdő-tó - Nádaspart (horgásztó)
	Építészeti	- Református templom (műemlék) - Erődfal (műemlék) - Katolikus templom (helyi védetség) - Városháza (helyi védetség) - Rendőrség épülete (helyi védetség) - Harangház
	Kulturális	- Bocskai István Múzeum - Gönczy Pál- emlékszoa - Múzeumi Galéria - Nemzetközi Modern Múzeum - Népművészeti kiállítás

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A városban és környékén található építészeti és kulturális értékek mellett leginkább gyógy- és termálvizéről ismert gyógyfürdő és strand jelenti a legfontosabb turisztikai vonzerőt.

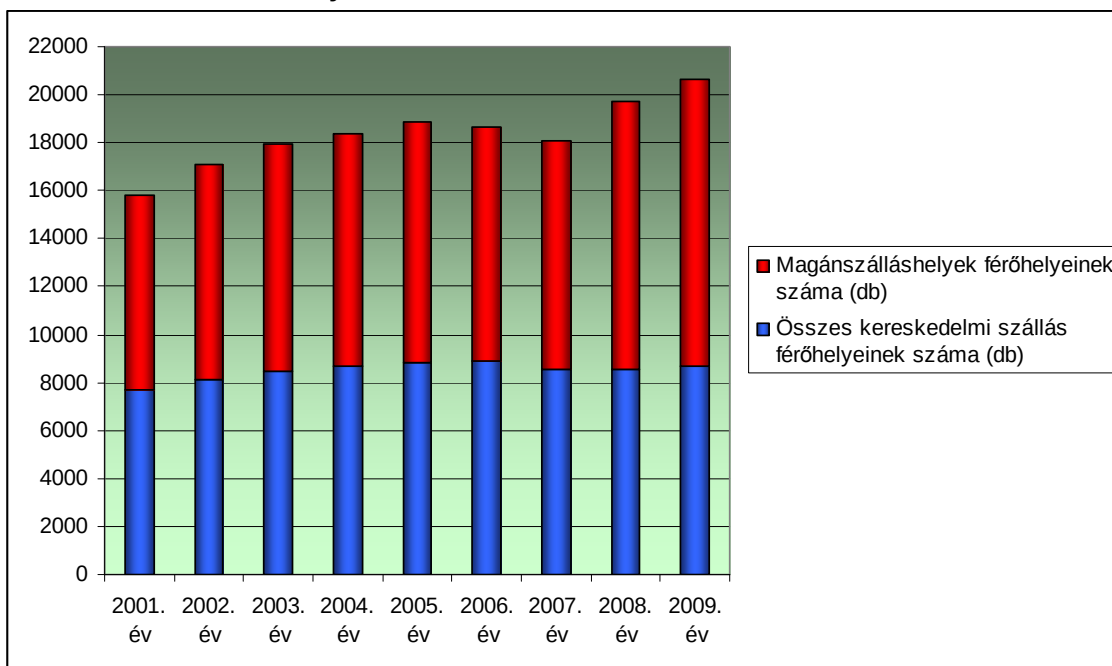
14. ábra: A külföldi és a belföldi vendégek arányának alakulása 2001 és 2009 között

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A városban található összes **szálláshely száma** az utóbbi másfél évtizedben több mint másfélszeresére növekedett. 1997-től 2003-ig folyamatos volt az emelkedés (944-ről **1 507**-re), a 2004-ben elindult négy éves csökkenés után 2008-tól újra növekedésnek indult a mutató értéke – elsősorban a magánszállásadók számának változására reagálva -, aminek eredményeként a 2009. évet **1 670** szálláshellyel zárta a város. Bár a város szálláshelyeinek mindössze 5%-a kereskedelmi szálláshely, az ellátottság jónak mondható: 2009-ben 29 szálloda, 26 panzió, 2 kemping, 3 közösségi szállás, valamint 27 üdülőház várta a vendégeket.

15. ábra: A szállásférőhelyek számának és összetételének változása 2001 és 2009 között

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

Az összes szálláshely **szállásférőhelyeinek száma 2001 óta** 15 775-ről 20 629-re, 30,7%-al emelkedett. A magánszállásadás férőhelyeinek száma ennek köszönhetően 2001 és 2009 között 47,7%-al nőtt, míg a kereskedelmi szállásférőhelyek száma ingadozásokkal 2001 óta 13,0%-os növekedést könyvelhetett el.

A kereskedelmi és magánszálláshelyeken megforduló **vendégek száma** 2001-ről 2008-ra alatt 73,7%-kal növekedett, 2009-ben újabb csökkenés mutatkozott. A **vendégéjszakák** számának növekedése kevésbé dinamikus, 2004-ben a 2001. évi adatot is alulmúlta, de 2007-re már 21,5 %-os emelkedést produkált, azóta újra csökken, kismértékben reagálva a gazdasági válságra.

Az idegenforgalom jelentőségét a városban, illetve a város jelentőségét a megye idegenforgalmában jól mutatja, hogy a szállodai szobák, az összes vendég, valamint az **összes vendégéjszaka tekintetében Hajdúszoboszló részesedése a megyei érték 55-65% között mozog évek óta.** . A **kereskedelmi szállásférőhelyek** 1000 lakosra jutó számát tekintve Hajdúszoboszló szintén kiemelkedő értéket tudhat magáénak: a megyeszékhely értékének (32) több mint tízszeresét (380).

A korábbi tendencia, miszerint a külföldi vendégek és vendégéjszakák száma nagymértékben meghaladta a belföldiekét, egyértelműen megfordult, amiben a belföldi kereslet fokozatos növekedése mellett az is szerepet játszik, hogy a buszos utazásszervezés egyre kevésbé vonzó a fő külföldi célcsoportok számára, és inkább a könnyebben, rövidebb idő alatt elérhető desztinációkat választják.

3.3.2.1.1. A fenntartható turizmus helyzete Hajdúszoboszlón

Hajdúszoboszló önkormányzata folyamatosan figyelemmel kíséri a turisztikai szektor településen belüli koncentrációjából eredő hatásokat és mindent megtesz annak érdekében, hogy gyógyturizmusból eredő pozitívumok (jobb egészségügyi ellátás, magasabb minőségű településkörnyezet) a város teljes területén minden társadalmi csoport számára érzékelhetőek legyenek. További törekvése a vezetésnek, hogy turisztikai szektor- a fenntarthatóság elveit messzemenően figyelembe véve – településre érkező turisták legmagasabb igényeit is teljesíteni tudja, és Hajdúszoboszló hosszútávon egy európai hírű, elismert fürdőhellyé váljon.

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia is ennek szellemében került kidolgozásra. A lefektetett célok, amelyeket a fejlesztéspolitikai részben is bemutatunk, elsődlegesen az alábbi fenntartható turisztikai törekvéseket szolgálják:

- A turisztikai attrakciók diverzifikálása a városon belül, újabb településrészek bevonása turisztikai körforgásba
- A városon belüli elérhetőség javítása környezetbarát infrastruktúrákkal és eszközökkel (kerékpárút hálózat és élő utcák fejlesztése)
- A meglévő zöldfelületek fejlesztése és újabbak kialakítása, települési ökológiai folyosó létrehozása
- Újabb közösségi terek kialakítása, ahol a városba érkező turisták és a helyi társadalom tagjai találkozhatnak

Hajdúszoboszló jelenlegi fejlesztési célrendszerében maximálisan törekszik a WTO által meghatározott fenntartható turizmus megteremtésére, ennek stratégiai feltételeit tervezési és közpolitikai szinten megteremtette és a jövőben várhatóan olyan fejlesztési projekteket fog végrehajtani a szektorban, amelyek képesek lesznek biztosítani a város modern kori létének gazdasági és társadalmi bázisát adó gyógyturizmus fenntartható fejlődését.

A fenntartható turizmus megteremtésében az önkormányzat mellett a magánszféra is részt vesz. Az országban egyedülálló módon a HungaroSpa Zrt egy olyan gázmotoros kiserőművet helyezett üzembe az Európai Központi Bank támogatásával, mely a termásvíz természetes metántartalmát választja le és használja fel energiatermelésre.

Az erőmű üzemeltetéséből által többféle gazdasági előnyük is származik a pozitív környezeti hatások mellett. A metán megsemmisítése során egyrészt az üvegházhatású gáz kibocsátás-csökkentése által a *széndioxid kvótájuk értékesítéséből* bevételre jogosultak, másrészt az erőmű segítségével *megtermelt villamos és hő energia* a fürdő által eddig megvásárolt mennyiségeket részben kiváltja, továbbá a *felesleges villamos energia kapacitások értékesítésére* is lehetőség mutatkozik

Emellett hőszivattyús és hőcserélős rendszereket is működtetnek, melyek segítségével a HungaroSpa Zrt. Magyarország egyik legkörnyezettudatosabb turisztikai szolgáltatójává vált.

3.3.3. Ipar

Az ipar szerepe a város gazdaságában nem tekinthető jelentősnek, a befektetés-ösztönzés tekintetében normatív jellegű **kedvezményeket** az önkormányzat nem biztosít, ezekről **egyedi tárgyalás és elbírálás alapján** hoz döntést.

A kijelölt ipari fejlesztési területek a város nyugati és déli részén, az 4. számú főút várost elkerülő szakaszához közel, az idegenforgalmi városrész határától megfelelő távolságra helyezkednek el. A turisztikai fejlesztések elsődlegessége miatt az ipartelepítés a legutóbbi évekig nem számított elsődleges fejlesztési célnak.

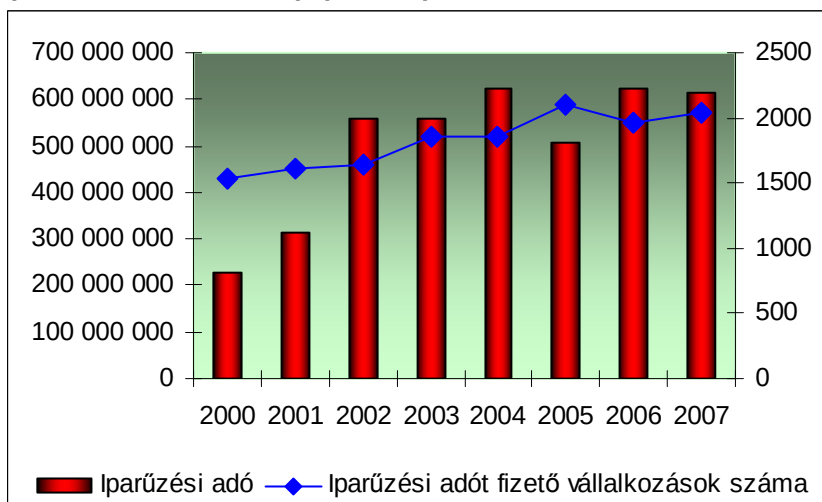
8. táblázat: A legtöbb iparüzési adót fizető hajdúszoboszlói cégek 2000-ben és 2007-ben

2000	2007
MOL Rt.	MOL Földgázszállító Zrt.
Tigáz Rt.	Hunguest Hotels Zrt.
Hotel Béke Kft.	MOL Nyrt.
Civis Hotels Rt.	E.ON Földgáz Storage Zrt.
Kösely Rt.	Róna-IM Kft.
Tigáz Gepa Kft.	OTP Bank Nyrt.
Luximpex Kft.	Tigáz-DSO Kft.
Chemostart Kft.	Chemostar Kft.
Hajdúföld Szövetkezet	Geotherm-Üdülő Kft.
Jancsa Kft.	Hajdú-Mobil Trans Egyéni Cég

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A 2008-ban kirobbanó gazdasági válság azonban hatással volt az idegenforgalmi bevételek alakulására. A város az **ingadozó idegenforgalmi bevételek miatt törekszik az iparüzési adóból származó bevételek növelésére**, amire a vasúton túli területeken történő zöldmezős ipari beruházások ösztönzése jó lehetőséget teremt. Ezzel tovább növelhető a helyi adóbevételek ma már csaknem 2/3-át kitevő **iparüzési adó** összeg, mely stabilizálhatja az önkormányzat gazdasági helyzetét.

16. ábra: Az iparűzési adó mértéke (Ft) és az iparűzési adót fizető vállalkozások száma (db)

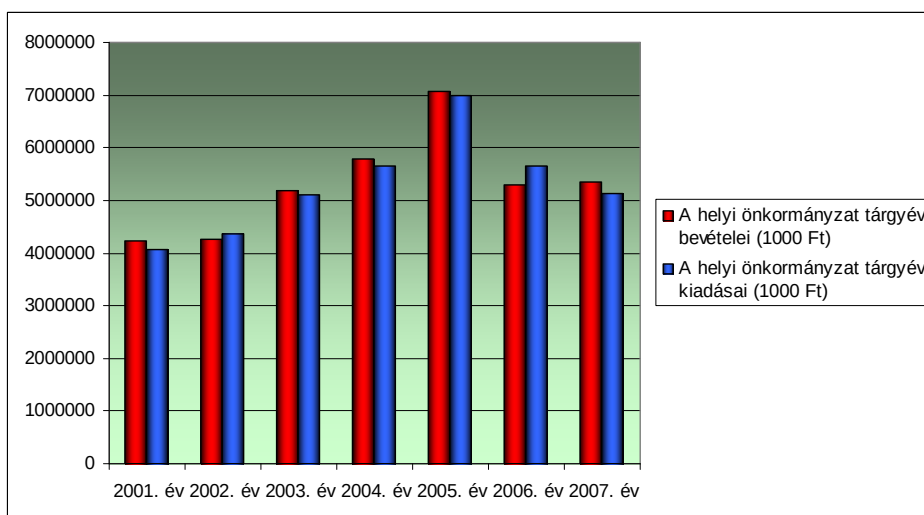
Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A 10 legnagyobb iparűzési adót fizető vállalkozás köre 2000-hez képest részben megváltozott, a legnagyobb összeget változatlanul a MOL fizeti, de jelentős összegek származnak a különböző közüzemi és turisztikai cégek működéséből is.

3.3.4. A város költségvetésének helyzete

Az városban zajló termelés, a növekvő gazdaság és a bővülő kereskedelmi és vendéglátó-ipari forgalom jelentős adóbevételeket biztosít az önkormányzat számára: a helyi adóztatás, valamint az átengedett központi adók az önkormányzat költségvetésének több mint 1/3-át fedezik. Az önkormányzat az ingadozó bevételek ellenére következetes gazdálkodással **2001 óta folyamatosan képes volt egyensúlyban tartani a város költségvetését.**

17. ábra: A hajdúszoboszlói önkormányzat bevételeinek és kiadásainak alakulása 2001 és 2007 között

Forrás: KSH T-Star

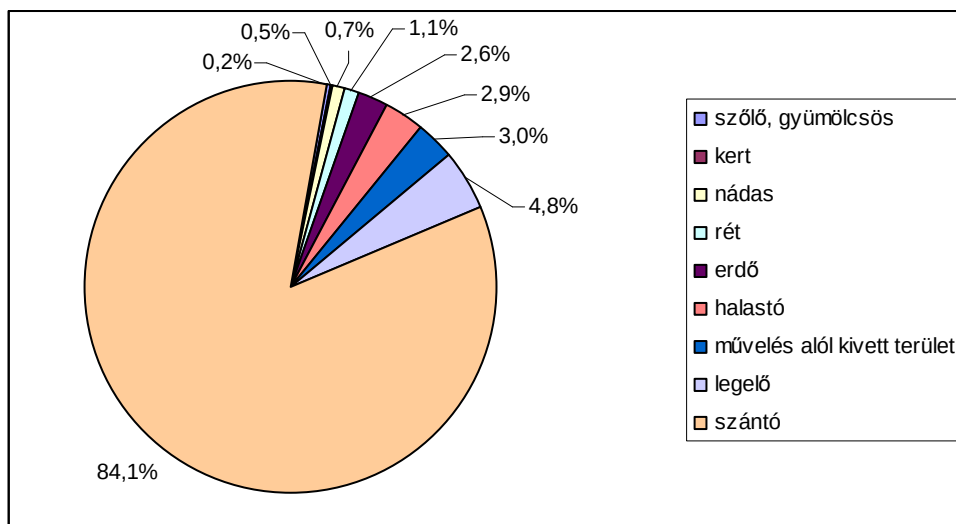
3.3.5. Mezőgazdaság

A **mezőgazdaság** több szempontból meghatározó szektora a város gazdaságának: egyrészt a település talajviszonyai kedvezőek, a város közigazgatási területén található löszös talajok átlagos aranykorona értéke 32. Másrészt a **városba érkező turisták élelmiszerellátásában**

alapvető szerepe van a helyi gazdálkodóknak, akik naponta friss árukkal látják el a település kiskereskedelmi egységeit, az üdülőövezetben akár naponta többször is. A folyamatos kereslet miatt a mezőgazdasági termékek árai magasabbak a környező településeknél, ezért megfigyelhető **a helyi lakosság vásárlási célú ingázása**, amely főleg a reggeli jelentős közlekedési környezetterheléssel jár.

A mezőgazdaságilag hasznosított földterületek jelentős része, 84%-a szántó, 4,8% legelő. A magas ráfordítások mellett jelentős árbevételt hozó igényes mezőgazdasági kultúrák, kertészetek, gyümölcsösök aránya viszonylag alacsony. Az erdők a város közigazgatási területén található földterületek 2,6%-át borítják.

18. ábra. A földterületek megoszlása művelési ág szerint Hajdúszoboszló közigazgatási területén, 2008

Forrás: KSH T-Star

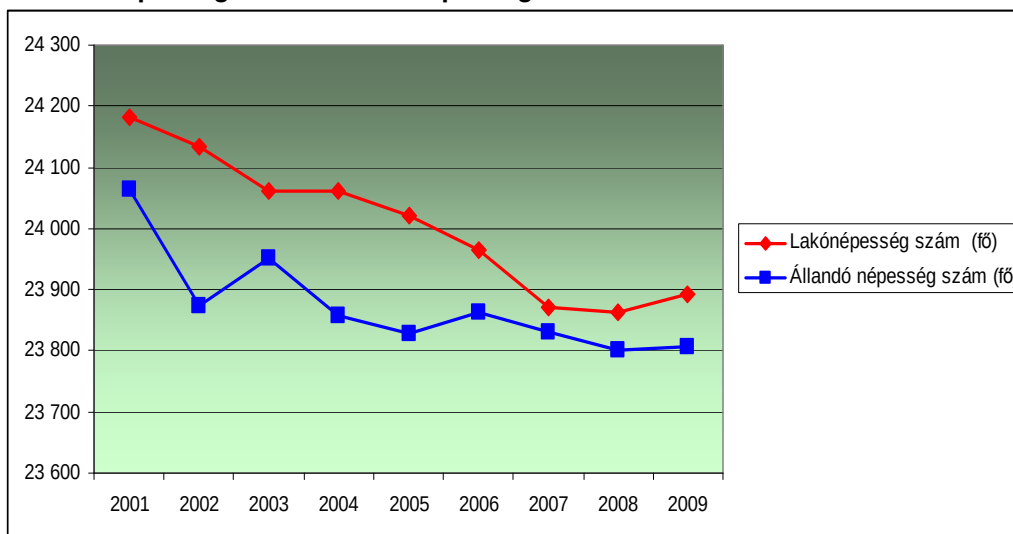
A földterületek tulajdonviszonyai jelentősen megváltoztak rendszerváltás után, és az átrendeződés mai napig is tart: a termelőszövetkezetek szétestek, megjelentek a társas vállalkozások, a mezőgazdasági vállalkozók, az őstermelők. A kedvezőtlen folyamatok hatására csökkent a felvásárló/értékesítő szerep, helyi feldolgozó kapacitás hiányában az agrárium lehetőségei nincsenek megfelelő mértékben kihasználva. Ez hosszútávon veszélyeztetheti a turisták és a lakosság ellátását, munkanélküliséghez és az inaktivitási ráta növekedéséhez vezethet az őstermelők körében illetve élénkítheti a bevásárlási célú utazásokat, melynek negatív környezeti hatásai jelentősek.

3.4. A társadalmi folyamatok jellemzése

3.4.1. Demográfia

Hajdúszoboszló népesedési viszonyait vizsgálva kiderül, hogy **mind az állandó, mind a lakónépesség száma csökkent** 2000 óta. 2008-ban a város 238,7 km²-nyi területén 23 296 főnyi lakónépességnek adott otthont. Különösen számottevő lakónépesség számának természetes fogyás miatti csökkenése.

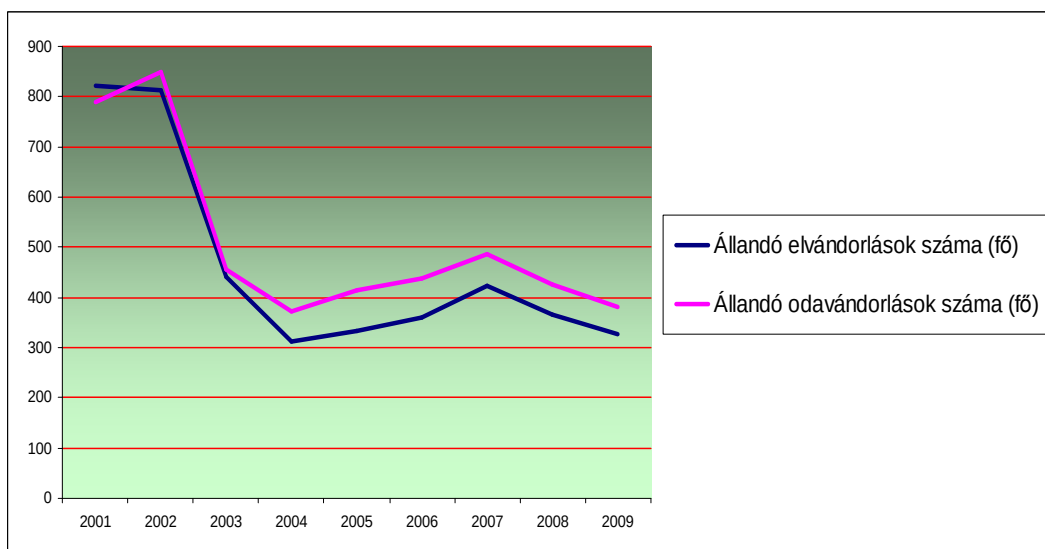
19. ábra: a lakónépesség és az állandó népesség számának alakulása 2000 és 2009 között

Forrás: KSH T-Star

A városra **jellemző vándorlási különbözet évek óta pozitív**: 2008-ban 49 fővel több volt az odavándorlások száma, mint az elvándorlások száma, melynek okai a térségi átlaghoz képest magas életszínvonalban illetve a szezonálisan kedvező munkalehetőségekben keresendők. Ennek ellenére a munkalehetőségek egyoldalúsága miatt a **fiatalok szelektív elvándorlása** jelentős mértékű.

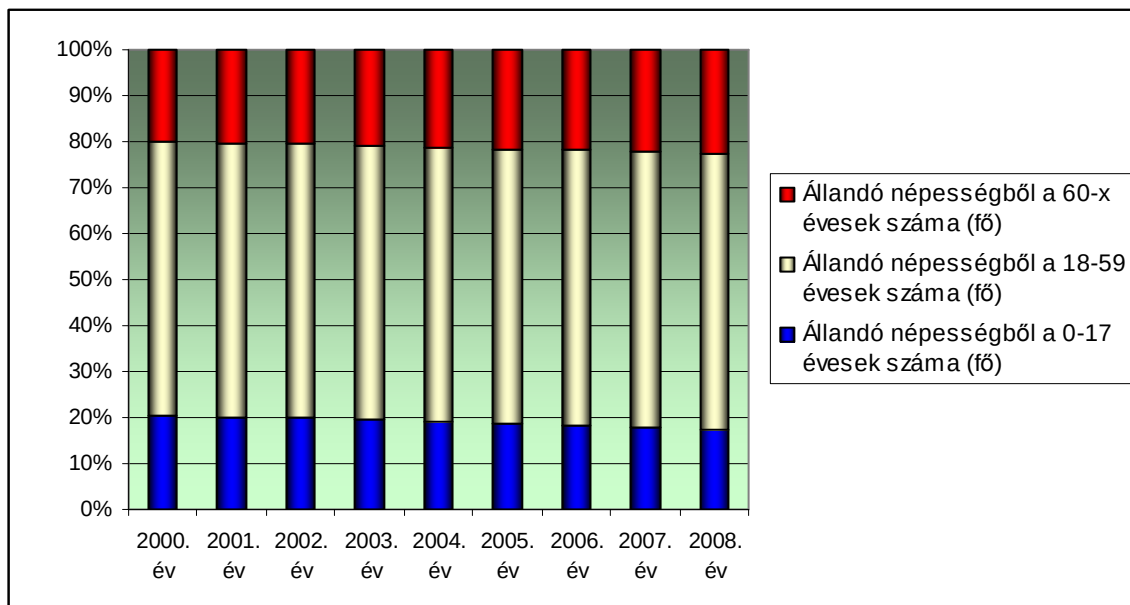
20. ábra: Az elvándorlások és az odavándorlások számának alakulása 2000 és 2009 között

Forrás: KSH T-Star

Az állandó népesség korcsoportok szerinti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a város **társadalmának elöregedése** megkezdődött, mely megfelel az országos tendenciának. A születésszám csökkenése megmutatkozik a 17 év alatti gyermek és fiatalok népesség számának fogyásában, mely bár nem nevezhető drasztikusnak mégis markánsan kirajzolódó folyamat az öregedést pedig a 60 év feletti lakosság számának és arányának jelentős növekedése (2001-ben 4 843 fő, 2008-ban 5 377 fő) jelzi. Az állandó népesség legnagyobb hányadát a 18-59 éves korcsoport (60%) képviseli. A 60 év feletti korcsoport aránya 23%, míg a 0-17-esek korosztálya az állandó népességnek csak 17%-át képezi.

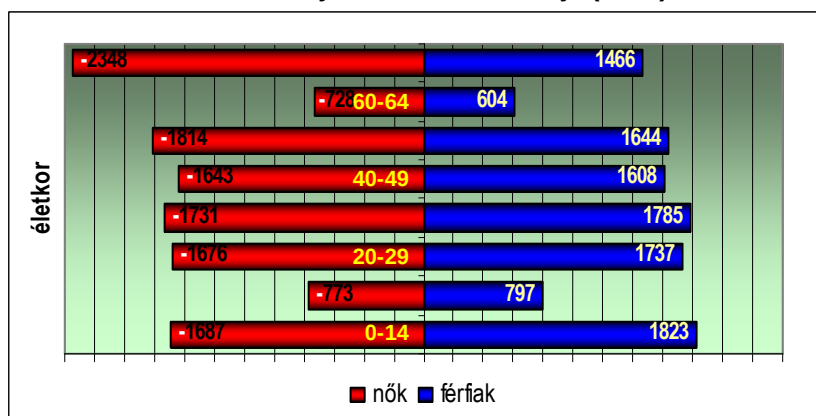
21. ábra: Az állandó népesség korcsoportok szerinti megoszlása Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A lakosság **nemek szerinti megoszlása** megfelel a hazai tendenciáknak: a gyermek és fiatal korban jellemző férfitöbbség a 40-49 közötti korosztályban szűnik meg, innentől a nők száma lényegesen magasabb a férfiakéhoz képest. Míg 60 év alatt átlagosan 1,1 nő jut egy férfinak, addig ez az érték a 60 évnél idősebbek esetében már megközelíti az 1,5-öt.

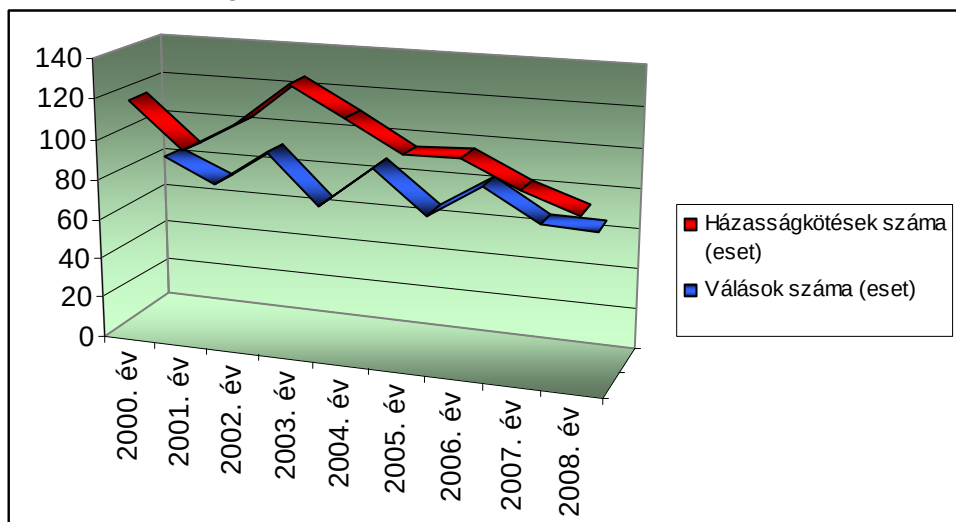
22. ábra: Hajdúszoboszló korfája (2005)

Forrás: KSH T-Star

A **házasságkötések és a válások számát** tekintve elmondható, hogy mindkét mutató folyamatos csökkenése mellett egészen 2006-ig a házasságkötések száma meghaladta a válások számát. 2006 után a házasságkötések száma drasztikusan csökkenni kezdett, 2008-ra 10 megkötött házasságra már 8 válás jutott, mely fokozódó érzelmi instabilitást jelez a családok körében.

23. ábra: A házasságkötések és válások számának alakulása 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

3.4.2. Foglalkoztatottság

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a foglalkoztatottak száma 8 161 fő volt, ez azóta kissé növekedő tendenciát mutat, ami együtt járt mind az inaktív keresők (2001-ben 7 293 fő), mind a munkanélküliek (2001-ben 1 354 fő) számának csökkenésével. A **foglalkoztatottsági adatok mai napig lényegesen kedvezőtlenebbek, mint a rendszerváltás előtti tízéves időszakban.** 2001-ben 100 háztartásra átlagosan 263 személy és 92 foglalkoztatott jutott. Az összes háztartás (8 906 db) 41,6%-a volt foglalkoztatott nélküli. A tartós munkanélküliek elhelyezkedési esélye igen alacsony, esetükben a munkanélküli státuszt leggyakrabban az inaktivitásba vonulás követi.

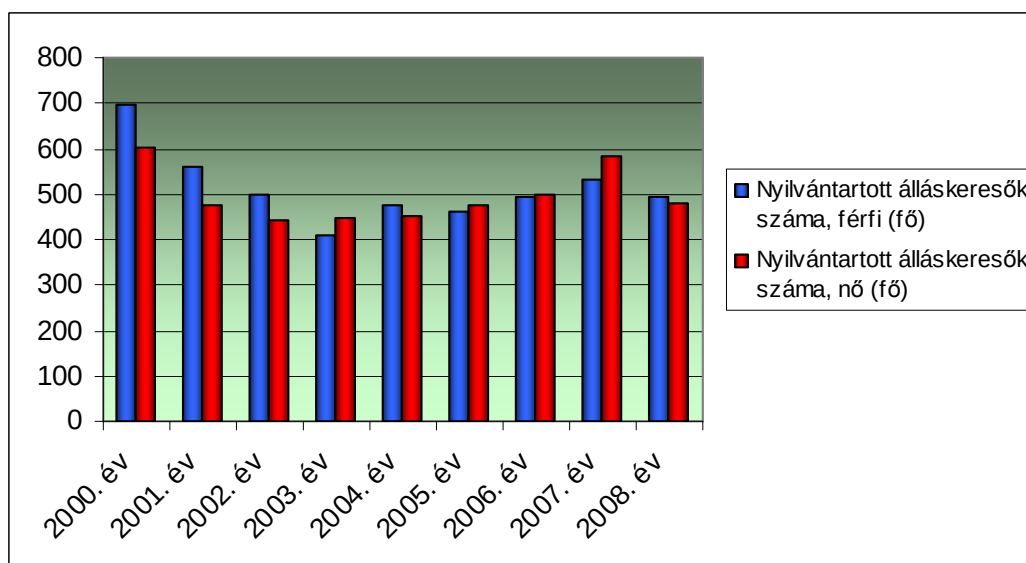
9. táblázat: A lakosság gazdasági aktivitása (2001)

		Gazdaságilag aktív				Gazdaságilag inaktív			
		Foglalkoztatott		Munkanélküli		Inaktív kereső		Eltartott	
		fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Hajdúszoboszló	1980	10 204	43,6	0	0	4 164	17,8	9 028	38,6
	1990	10 207	42,7	332	1,4	5 621	23,5	7 731	32,4
	2001	8 161	34,8	1 354	5,8	7 293	31,1	6 617	28,3

Forrás: www.nepszamlalas.hu

2008 végére kisebb ingadozások után a nyilvántartott álláskeresők száma 972-re, a 180 napnál hosszabb ideje állástalanok száma 357-re csökkent. A nyilvántartott álláskeresők nemek szerinti megoszlását tanulmányozva kiderül, hogy **dominánsan női munkanélküliségről Hajdúszoboszlón nem beszélhetünk**, sőt 2003 előtt a férfiak körében lényegesen magasabb volt az állástalanok aránya.

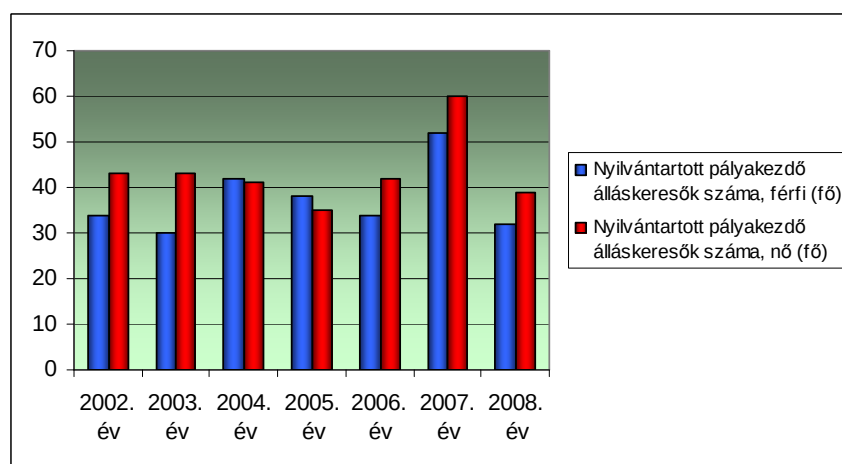
24. ábra: A nyilvántartott állás keresők számának és nemek közti eloszlásának alakulása 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

Egészen más tendencia bontakozik ki abban az esetben, ha a nyilvántartott pályakezdő munkanélküliek nemek közötti eloszlását vizsgáljuk. A 2004. és 2005. év kivételével **pályakezdő munkanélküli nők száma lényegesen meghaladta a férfiak számát**. Ennek negatív demográfiai hatásai jelentősek, mivel a szülőképes női korosztály gyermekvállalásának időpontja a hosszú állás keresési időszak miatt jelentősen kitolódik, ennek következtében a csökken a megszületett gyermekek száma, mely tovább erősíti a társadalom előregedési folyamatait és a népesség fogyását.

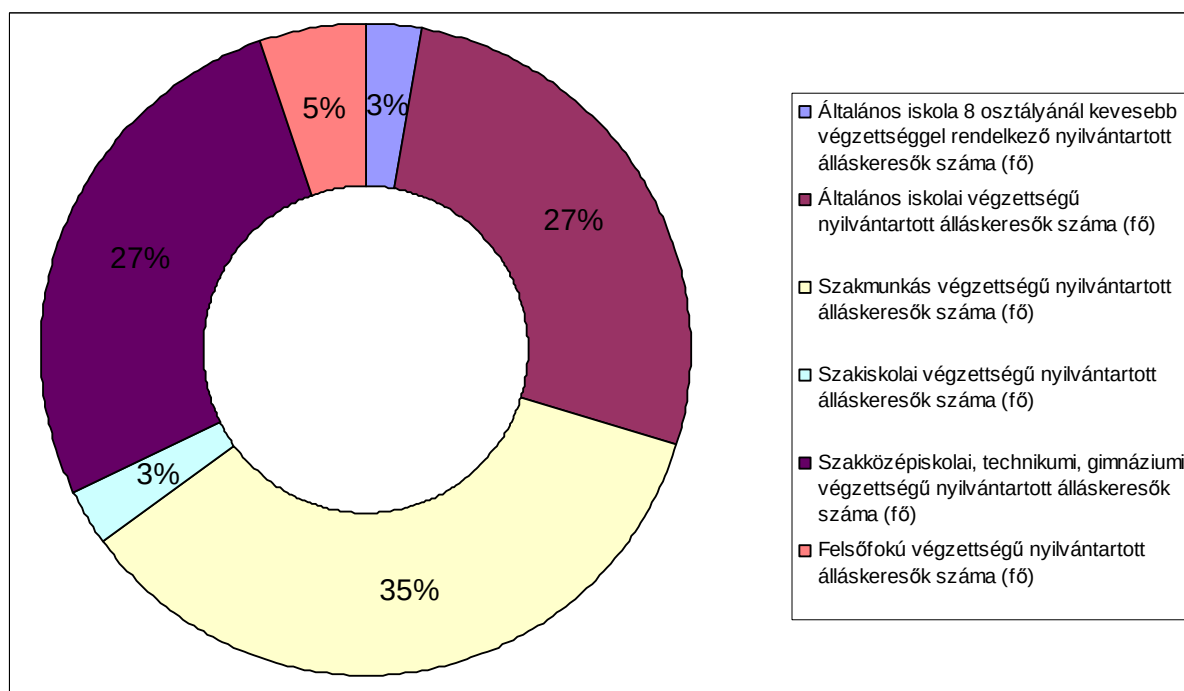
25. ábra: A nyilvántartott pályakezdő állás keresők számának és nemek közötti megoszlásának alakulása 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A **nyilvántartott állás keresők közül a legtöbben szakmunkás végzettséggel rendelkeznek**, őket követik 27-27%-al az általános iskolai valamint a középiskolai végzettségű állás keresők. Az általános iskola nyolc osztályt el nem végzettek valamint a szakiskolai végzettségűek alacsony arányának oka egyrészt az alacsony arányuk a munkaképes korúak körében, másrészt a körükben jellemző jelentős inaktivitás.

26. ábra: A nyilvántartott álláskeresők iskolai végzettség szerinti megoszlása 2008-ban

Forrás: KSH T-Star

A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 44,7%, ami régiós összehasonlításban kedvező. Közülük csaknem minden harmadik személy legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik.

3.4.3. Oktatás, kultúra

A hajdúszoboszlói önkormányzat által fenntartott 9 oktatási intézményben **alapvető cél az integrált nevelés-oktatás megvalósításához**, valamint a (halmozottan) hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek felzárkóztatásához **szükséges feltételek megteremtése**. A város ennek érdekében tudatos fejlesztéspolitikát folytat, melynek alapvető dokumentuma a Köznevelési Esélyegyenlőségi Helyzetelemzés. Az óvodások között viszonylag magas a hátrányos helyzetű gyermekek aránya, az ebből származó esetleges problémákat a város a fokozott integrációval képes ellensúlyozni.

10. táblázat: Hajdúszoboszlón működő oktatási intézmények

OM azonosító	Intézmény neve	tanulólétszám az intézményben			tanulólétszám az osztályszervezés módja szerint							
					normál (általános) tanterv			emelt szintű és/vagy két tanítási nyelvű oktatás			gyógypedagógiai tagozat	
		összes	HH/H	SNI	összes	HH/H	SNI	összes	HH/H	SNI	összes	HH/H
200463	Egyesített Óvodai Intézmény	796	161/46	10	783	115/43	6	0	0	0		
031032	Bárdos Lajos Általános Iskola	404	50/33	13	211	39/33	11	193	11/0	2	0	0
031029	Gönczy Pál Általános Iskola	543	77/20	1	330	44/17	1	213	13/3	0	0	0
031033	Pávai Vajna Ferenc Általános Iskola	421	197/3	3	376	191/62	3	86	6/0	0	0	0
031030	Thököly Imre Általános Iskola	455	64/1	3	167	49	3	228	15	0	0	0

OM azonosító	Intézmény neve	tanulólétszám az intézményben			tanulólétszám az osztályszervezés módja szerint							
		összes	HH/H	SNI	normál (általános) tanterv			emelt szintű és/vagy két tanítási nyelvű oktatás			gyógypedagógiai tagozat	
					összes	HH/H	SNI	összes	HH/H	SNI	összes	HH/H
038789	Éltes Mátyás Általános és Speciális Szakiskola, Kollégium és Gyermekotthon (megyei fenntartású)	144	29/24	144	0	0	0	0	0	0	144	29/24
031205	Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskola	601	30/11	1	276	22/7	1	325	8/4	0	0	0
031228	Közgazdasági Szakközépiskola	315	60/24	1	120	21/6	0	195	39/18	1	0	0
031253	Bocskai István Szakképző Iskola	589	123/65	0	589	123/65	0	0	0	0	0	0

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

Hajdúszoboszlón az óvodai ellátásért a nyolc tagintézményt magába foglaló Egyesített Óvodai Intézmény felel. A férőhelyek száma 2002-2003-ban volt a legmagasabb (993 fő), 2006-ra 836-ra csökkent. A fogyatkozó gyerekszám miatt ma már a férőhelyek csökkentése mellett is jelentős kapacitástöbblet alakult ki az óvodai ellátásban.

11. táblázat: Az óvodai ellátás adatai Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Időszak	Óvodai feladatellátási helyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db)	Óvodai férőhelyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	Óvodába beírt gyermekek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	Az óvodai gyermekcsoportok száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db)
2001. év	9	880	876	42
2002. év	9	993	776	42
2003. év	9	993	773	42
2004. év	8	950	768	36
2005. év	8	924	712	34
2006. év	9	836	746	38
2007. év	8	836	750	36
2008. év	8	836	763	35

Forrás: KSH T-Star

A településen a **beiskolázott gyerekek számának csökkenése** miatt **2001 óta 6-ról 4-re** csökkent az általános iskolai feladatellátási helyek száma. A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának, fejlesztésének körülményei azonban az elmúlt években kedvező irányban változtak: az oktatási infrastrukturális feltételei javultak, a rehabilitációra fordítható óraszámok nőttek, fejlesztő-pedagógus és gyógypedagógus szakemberek is bekapcsolódtak a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásába. **A városban egy középfokú gyógypedagógiai intézmény működik: a megyei fenntartású Éltes Mátyás Általános és Speciális Szakiskola, Kollégium és Gyermekotthon az egészségkárosodott és fogyatékos, tanulásban korlátozott tanulók oktatását, szakképzését és rehabilitációját látja el.**

12. táblázat: Az általános iskolai oktatás adatai Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Időszak	Általános iskolai feladatellátási helyek száma(gyógypedagógiai oktatással) (db)	Általános iskolai osztálytermek száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (db)	Az általános iskolai osztályok száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (db)	Általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)	Általános iskolában tanuló első évfolyamosok száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai előkészítő osztályok tanulóival együtt) (fő)
2001. év	6	72	105	2394	274
2002. év	6	61	103	2336	298
2003. év	6	61	102	2247	241
2004. év	6	60	104	2219	239
2005. év	5	57	103	2125	218
2006. év	5	54	98	2015	210
2007. év	5	53	89	1922	231
2008. év	5	53	87	1875	208

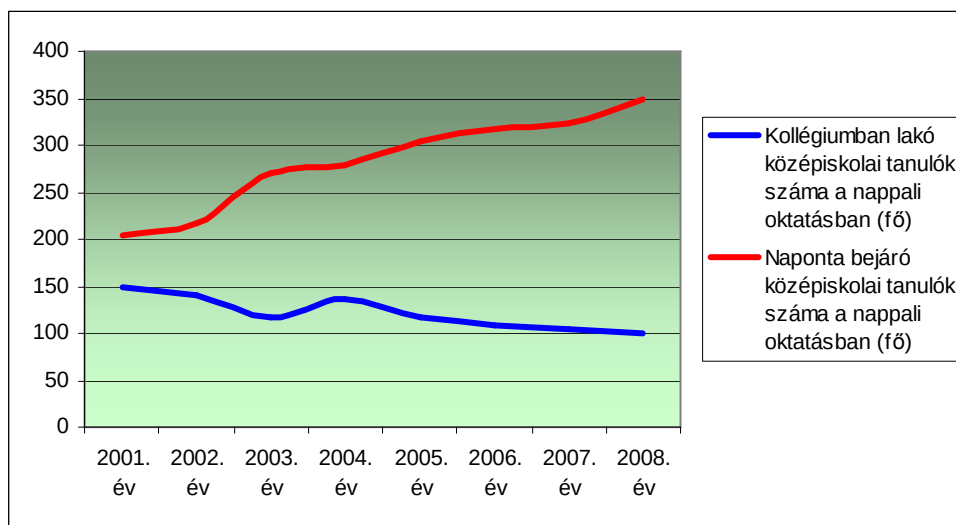
Forrás: KSH T-Star

2001 és 2008 között a gimnáziumi feladatellátási helyek száma nem változott (1 db), a tanulók létszáma azonban folyamatosan nőtt, míg az osztálytermek száma stagnált. A szakközépiskolai feladatellátási helyek száma 3-ról 2-re csökkent, míg a diákok száma nőtt (366-ról 473-ra).

A szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási helyek számában nem történt változás 2001 óta, a tanulók és az indított osztályok száma azonban ingadozó. Összefoglalásként megállapítható, hogy 2000 és 2008 között az érettségire adó intézményekben tanulók számát emelkedés, míg a szakiskolai ellátásban részesülők számát csökkenés jellemezte.

Hajdúszoboszlón jelenleg 1 kollégium biztosít elhelyezést a középiskolai képzésben résztvevők számára. A kollégiumban lakó középiskolások száma 2001 óta enyhe, de folyamatos csökkenést mutat, míg a környező településekről naponta bejáró középiskolások száma 2001 óta 71,5%-al nőtt.

27. ábra: A kollégiumban lakó diákok és a bejáró diákok számának alakulása 2001 és 2008 között

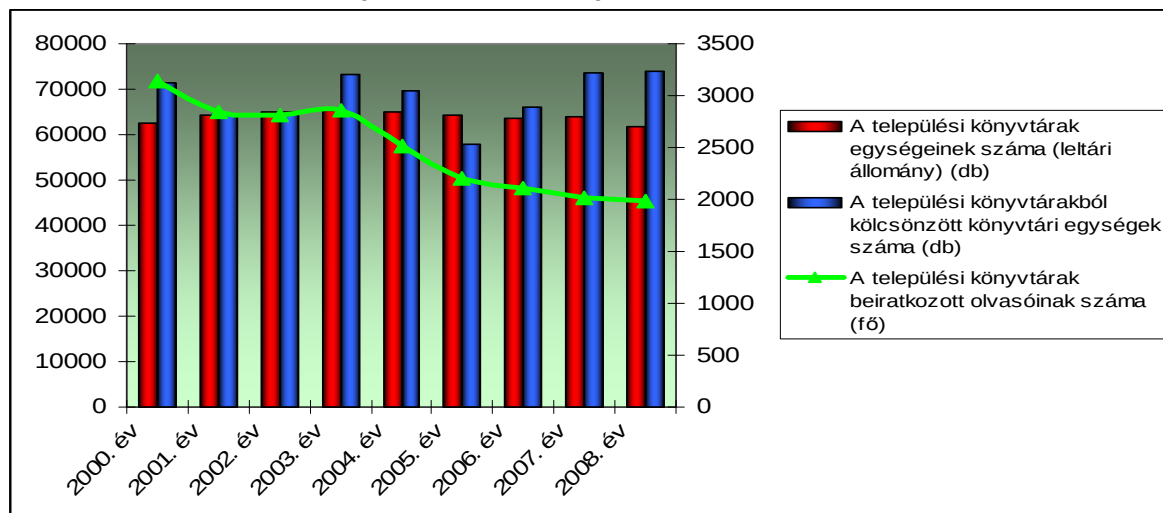
Forrás: KSH T-Star

3.4.4. Kultúra, civil szervezetek

Az országos átlaghoz képest magasabb életszínvonal, valamint az **idényszerűen** jelentkező magas turisztikai kereslet miatt Hajdúszoboszlón a kulturális szolgáltatások számára kedvező gazdasági, társadalmi és intézményi feltételek alakultak ki.

A kulturális rendezvényeken résztvevők száma folyamatosan növekszik, 2006 és 2008 között 44%-al nőtt (131010 főről 189560 főre). Az állandó jellegű alkotó művelődési közösségek tagjainak száma a 2007. évi 345 fős értékről 376 főre nőtt.

28. ábra: A hajdúszoboszlói könyvtár adatai 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A település könyvtárába **beiratkozott olvasók száma 2000 óta folyamatosan csökken**, a **kölcsönzött könyvtári egységek száma** azonban az ingadozások ellenére **nő**. Mindez a könyvtárat látogató közönség magas iskolai végzettségű társadalmi csoportokra történő specializálódására, igényességének növekedésére utal, mely hosszútávon azonban gátolhatja a könyvtárat közművelődési feladatkörének betöltésében.

A város legnagyobb művelődési intézménye, a Kovács Máté Művelődési Központ és Könyvtár központi kulturális és közösségformáló szerepet tölt be a város életében.

- különböző kulturális lehetőségeket biztosít többek között klubok (nyugdíjas klub, pedagógus klub, ezoterikus klub), szakkörök formájában (matematika, tűzzománc gyerekeknek-felnőtteknek, művészeti csoportok, foltvarrás, mazsorett);
- helyet biztosít a különböző egyesületek összejövetelihez, találkozóihoz, ingyenesen vagy minimális áron (Vendéglátók Egyesülete, Kulturális Közösség, Méhészek Egyesülete, Gazdakör, véradás, lakógyűlések, pártgyűlések).

13. táblázat: Hajdúszoboszló kulturális, sport- és közösségi szereplői

	Kultúra	Sport	Egyéb
Önkormányzat	- Kovács Máté Művelődési Központ és Könyvtár - Bocskai István Múzeum (megyei fenntartású) - Bocskai Mozi		- Hajdúszoboszlói Lapkiadó Intézmény - Hajdúszoboszlói Városi Televízió

Civil szervezet	▪ Szoboszlói Kulturális Közösség ▪ Bocskai István Hagyományőrző Egyesület ▪ Kovács Máté Városi Könyvtárért Alapítvány ▪ Hajdúszoboszló Bárdos Lajos Városi és Pedagógus Énekkar Egyesület ▪ Hajdúszoboszló Múzeumáért Alapítvány ▪ Hajdúszoboszlói Derűs Alkony Nyugdíjas Klub	▪ Hajdúszoboszlói Sport Egyesület ▪ Hajdúszoboszlói Árpád SE ▪ Hajdúszoboszlói Domino Diáksport Közhasznú Egyesület ▪ AERO KLUB ▪ Gázláng Súlyemelő Egyesület ▪ Hajdúszoboszlói Asztalitenisz Klub ▪ Hajdúszoboszlói Sakk Sportegyesület ▪ Hajdúszoboszlói Thermál Sportegyesület ▪ Hajdúszoboszló Kézilabda Sportjáért Közhasznú Egyesület ▪ Sporthorgász Egyesület ▪ és még számos sport egyesület	▪ Hajdúszoboszlói Városszépítő Egyesület ▪ Polgárőr Közhasznú Egyesület ▪ Hajdúszoboszló Életerő Egyesület ▪ Hajdúszoboszlói Magyar-Német Baráti Kör ▪ Hajdúszoboszlói Nyugdíjas Pedagógusokért Alapítvány ▪ ▪
Vállalkozás		▪ HungaroSpa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő és Egészségturisztikai Zrt.	

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A különböző civil szervezetek száma a város méretéhez képest igen magasnak tekinthető. Tevékenységük gyakran helyettesíti a város közösségi, kulturális és sport életéből hiányzó szolgáltatásokat ill. szervezeteket. A város programkínálata nemcsak a turisztikai igényben, hanem azon kívül is viszonylag magas. A **Szoboszlói Kulturális Közösség** jelentős szerepet tölt be a város közösségi életében.

A kulturális és szabadidős rendezvények szervezésében a művelődési központ mellett nagy szerepet játszik a **gyógyfürdő** is, míg azonban az előbbi mintegy 70%-ban ingyenes programokat kínál, addig utóbbi nagymértékben épít a fizetőképes keresletre.

A fenntartható fejlődéssel foglalkozó civil szervezetek aránya szakértői becslések alapján 15%-ot tesz ki a város non-profit szervezetei körében. Ez az arány viszonylag magas, bár tekintettel a szervezetek szerteágazó tevékenységére és több lábon állására, a valóban aktív fenntartható fejlődéssel foglalkozó civil szervezetek száma ennél alacsonyabb. A legaktívabb ezek közül a már említett Szoboszlói Kulturális Közösség, az Életerő Egyesület, a Hajdúszoboszló Jövőjéért Egyesület és a Hajdúszoboszlói Városszépítő Egyesület.

3.4.5. Egészségügy, szociális ellátás

A város szociális ellátásának szervezése alapvetően az **integrált intézmény**ként működő **Szociális Szolgáltató Központ feladata**. A településen mindössze **egyetlen bölcsődei ellátást nyújtó intézmény működik**, ahol a 2000 óta változatlan 60 férőhelyre 74 beíratott gyermek jut, amely jelzi az intézmény túlterheltségét. A bölcsődei férőhelyre várakozók száma jelentős, a **kapacitáshiány** különösen nehezíti a GYES-ről visszatérő nők munkába állását. A gyermekfelügyelet egyéb formái fejletlenek (pl. családi napközi, helyettes szülői hálózat).

14. táblázat: A bölcsődei ellátás adatai Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Időszak	Működő, önkormányzati bölcsődei férőhelyek száma (db)	Bölcsődébe beírt gyermekek száma (fő)
2000. év	60	73
2001. év	60	69
2002. év	60	62
2003. év	60	74
2004. év	60	72
2005. év	60	71
2006. év	60	71
2007. év	60	75
2008. év	60	74

Forrás: KSH T-Star

A szociális étkeztetést 2005. július 31-ig egy vállalkozás biztosította, azóta viszont az időskorú, csökkent munkaképességű vagy munkaképtelen személyek számára az egyszeri meleg étkezést a Szép Ernő Középiskolai Kollégium biztosítja.

15. táblázat: Az idők nappali intézményeinek adatai 2000 és 2008 között

Időszak	Idősek nappali intézményeinek engedélyezett férőhelyei (db)	Idősek nappali intézményeiben ellátottak száma (fő)
2000. év	60	65
2001. év	60	58
2002. év	60	60
2003. év	60	53
2004. év	60	62
2005. év	60	65
2006. év	90	90
2007. év	90	88
2008. év	90	101

Forrás: KSH T-Star

Az idők nappali ellátását 2005-ig egy intézmény biztosította 60 férőhelyen. A növekvő igények 2005-től 2 feladatellátási helyen 90 fő számára nyújtanak szolgáltatást maximális kapacitáskihasználtság mellett, sőt 2008-ban ismét túlterheltség mutatkozott az intézményekben.

15. táblázat: Az időskorúak bentlakásos intézményeinek adatai 2000 és 2008 között

Időszak	Az időskorúak otthonainak száma (db)	Az időskorúak otthonaiban a gondozottak száma (fő)	Az időskorúak otthonai működő férőhelyeinek száma (gondozóházakkal együtt) (db)
2000. év	1	203	200
2001. év	1	199	200
2002. év	1	200	200
2003. év	2	226	229
2004. év	2	231	229
2005. év	2	267	269
2006. év	2	267	269
2007. év	2	262	269

Forrás: KSH T-Star

Az önkormányzat a szociális feladatok hatékony ellátásának érdekében támaszkodik a civil szervezetek, egyházi intézmények és vállalkozások kapacitásira is. A Református Egyházközség által fenntartott Anna Idősek Otthona térségi hatókörű intézmény, mindössze 29 férőhelye azonban jelentősen elmarad az igényektől. A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat által fenntartott Idősek Otthona és Módszertani Intézménye 238 fő ellátását biztosítja. A két bentlakásos intézmény kihasználtsága évek óta 100% körüli.

16. táblázat: Szociális intézmények, szervezetek Hajdúszoboszlón

Gyermekek	Idősek	Hátrányos helyzetűek
- Városi Bölcsőde - Nevelési Tanácsadó	- Anna Idősek Otthona - Idősek Otthona és Módszertani Intézménye - Hajdúszoboszlói Derűs Alkony Nyugdíjas Klub - Olajipari Nyugdíjas Klub Egyesület - Hajdúszoboszlói Nyugdíjas Pedagógusokért Alapítvány	- Vakok és Gyengénlátók Hajdúszoboszlói Egyesülete - Lovasterápia a Fogyatékos Gyermekekért Alapítvány
Kistérségi Szociális Szolgáltató Központ (integrált részei a Gyermekjóléti Szolgálat, Családsegítő Szolgálat, Gondozási Központ)		

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

Hajdúszoboszló egészségügyi ellátó rendszere fejlettnak tekinthető: a 9 háziorvos, a 4 gyermekorvos¹ tevékenysége mellett 7 gyógyszerár működik a városban. Emellett kiépült az iskola-egészségügyi és járóbeteg ellátás, a védőnői szolgálat, a házi szakápolási hálózat, valamint az idősek házi ápolása is. Ennek ellenére az egy házi és gyermekorvosra jutó lakosok száma (1 799 fő) a régió átlagához (1 630 fő) viszonyítva is kedvezőtlen, az EU-ajánlásaiban megfogalmazott 1300fő/orvos átlagtól pedig messze elmarad. A háziorvosi ellátásban megjelentek száma a 2007-es egészségügyi reformig dinamikus emelkedést mutatott, ezt követően azonban a megjelenések száma mind a háziorvosi, mind a járóbeteg ellátásban erőteljes csökkenésnek indult.

¹ Hajdúszoboszló Város Képviselőtestületének 10/2002. (IX. 30.) sz. rendelete a háziorvosi körzetek megállapításáról

17. táblázat: Az egészségügyi ellátás néhány jellemző adata Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Időszak	Működő háziorvosok száma 12.31-én (fő)	Működő házi gyermekorvosok száma 12.31-én (fő)	A háziorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen (eset)	Megjelenési esetek száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adat (eset))
2000. év	10	4	101443	n.a.
2001. év	10	4	102463	n.a.
2002. év	10	4	110647	n.a.
2003. év	10	4	113386	n.a.
2004. év	10	4	120200	152835
2005. év	9	4	123099	166504
2006. év	9	4	125021	159144
2007. év	8	4	93714	127847
2008. év	9	4	101967	127429

Forrás: KSH T-Star

Az egészségügyi szolgáltatásokat területileg koncentráltan a Járóbeteg-Ellátó Centrum Szilfákálja utcai épületében **biztosítják**, kivételt ez alól a kissé távolabb lévő mentőállomás jelent. Az ÁNTSZ helyi kirendeltsége az elmúlt években rendszeresen végzett felméréseket a lakosság állapotára vonatkozóan, valamint aktívan együttműködött a prevenciós tevékenységekben is.

Egy 2006-ban végzett lakossági felmérés alapján gyakorlatilag minden hajdúszoboszlói háztartás kapcsolatban áll a település valamelyik egészségügyi szolgáltató intézményével. A háziorvosi rendelők és a gyógyszerterek igénybe vétele lényegében minden háztartásra jellemző (97% feletti arányok), de igen magas (86,2%) a szakrendelések említési aránya is.

3.4.6. A hátrányos helyzetű csoportok, roma népesség helyzete

A népesség szociális helyzetét alapvetően a hátrányos helyzetű lakosság arányának lassú emelkedése jellemzi, amely azonban nem jár együtt automatikusan a támogatások mértékének és esetszámának növekedésével:

A rendszeres **szociális segélyre fordított összegek** 2006-ig folyamatosan csökkentek, míg a lakásfenntartási támogatásokra fordított összeg 2003-ban érte el mélypontját, azóta folyamatosan növekszik. A rendkívüli gyermekvédelmi támogatás esetei és összegei évenként jelentős ingadozást mutatnak. **A közcélú foglalkoztatásban** résztvevők száma a 2003-as érték csaknem egyötödére csökkent, melyet az erre fordított összegek aránya 2006-ig követett, ekkor a minimálberek emelése miatt a kiadások is emelkedtek. A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma 2004 óta folyamatosan csökken, 2008-ban a 2000. évi érték 65%-a.

18. táblázat: Segélyek és támogatások Hajdúszoboszlón

Időszak	Rendszeres szociális segélyre felhasznált összeg 2006.06.30-ig (1000 Ft)	Lakásfenntartási támogatás esetei (pénzbeni és természetbeni) (eset)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás esetei (pénzbeni és természetbeni) (eset)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásra felhasznált összeg (pénzbeni és természetbeni) (1000 Ft)	Közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma (fő)	Közcélú foglalkoztatásra fordított összeg (1000 Ft)	Közügy-ellátási igazolvánnyal rendelkezők száma (2) (fő)
2000. év	15978	18540	24	765			1041
2001. év	38600	17880	27	849			1042
2002. év	47811	16068	104	1030			1008

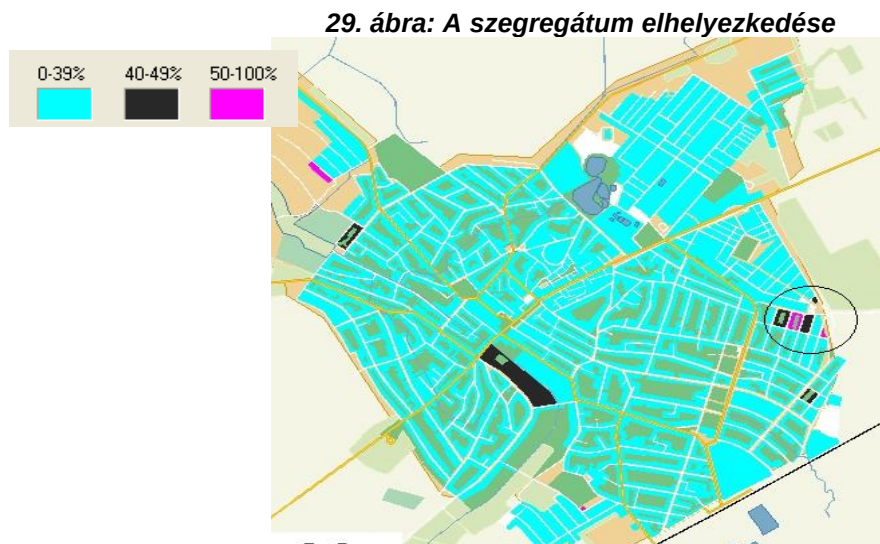
2003. év	45970	14808	69	1163	111	39471	999
2004. év	47879	14976	100	1962	72	33857	1010
2005. év	57511	15564	73	997	43	21915	999
2006. év	30401	15508	85	566	20	5000	897
2007. év	n.a.	15120	66	394	29	13779	674
2008. év	n.a.	15672	165	1233	29	17173	676

Forrás: KSH T-Star

A Helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat becslése szerint **a város cigány lakossága 700-800 főre tehető (a kisebbségi választási névjegyzék szerint 257 fő)**, akik többnyire a város teljes területén elszórtan helyezkednek el önkormányzati lakásban, albérletben vagy saját tulajdonú ingatlanban. Az országos tendenciáknak megfelelően a – főként szezonális – munkanélküliség körükben nagyobb arányban fordul elő. Idényjelleggel elsősorban a mezőgazdaságban, az építőiparban és a turizmusban dolgoznak. Foglalkoztatásukat az önkormányzat is segíti közhasznú foglalkoztatással.

A roma lakosság **földrajzi, területi mobilitására** vonatkozóan pontos adatok nem ismertek, de a szociális szakemberek tapasztalatai alapján a vizsgált lakosság körében nem jellemző a földrajzi mobilitás. Ennek oka elsősorban a városra jellemző sajátos ingatlanpiaci folyamatokban keresendő: a magas ingatlanárak miatt a rosszabb anyagi körülmények között élők nem Hajdúszoboszlót választják letelepedésük helyszínének.

Hajdúszoboszló teljes területén 2001-ben összesen **2 484** olyan **fő** volt, **akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, és nincs rendszeres munkajövedelmük**, azaz potenciálisan a város lakosságának 10,5%-a felel meg a szegregációs mutatónak. Azt azonban, hogy **a hátrányos helyzetűek többnyire integrált lakókörnyezetben élnek**, jól mutatja, hogy mindössze egy szegregátum rajzolódott ki a város keleti oldalán, a lakóövezeti városrészben.

Forrás: KSH

3.4.6.1. A szegregáció térbeli megjelenése

A város egyetlen szegregált területe az Alkotás és a Szedres utca közötti néhány utcában (Veres Pálné, Szabadság, Haladás, Bor János, Kender, Csontos utcák) rajzolódott ki a KSH adatai alapján. Bár a terület fekvése viszonylag periférikus **megközelíthetősége**

tömegközlekedési eszközzel nem okoz nehézséget: a helyközi járatokat is fogadó autóbuszállomás 10 percre fekszik, valamint időszakosan a terület peremét alkotó Hőforrás utcán közlekedik a 3-as jelzésű helyi járatú busz.

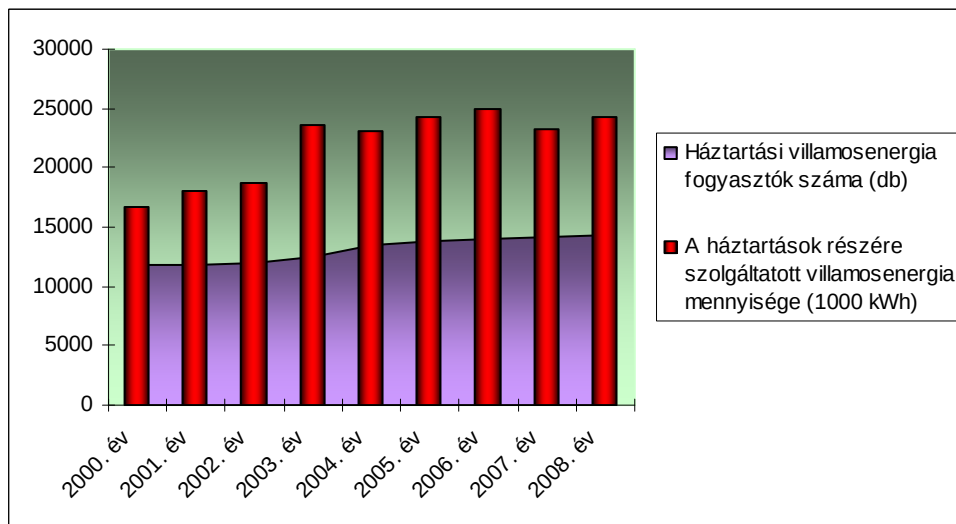
A szegregátum lakosainak száma 164 fő, akiknek – a városi átlagnak megfelelően – 17%-a 14 évnél fiatalabb, míg az idősek aránya (22%) nagyobb a városi átlagnál. A **munkaerőpiaci viszonyokat** jól jellemzi, hogy a foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül 36,6%, ami csaknem 15 százalékponttal marad el a városi értéktől, így nem meglepő, hogy a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya meghaladja az 50%-ot. A munkanélküliség a munkaképes korúak több mint $\frac{1}{4}$ -ét érinti, az állástalanok 25%-a tartós munkanélküli. Összességében tehát a gazdasági aktivitás alacsony: a gazdaságilag nem aktív népesség aránya az akcióterületi lakónépességen belül 65,9%. Ez a segélyezésre is kihat: azon aktív korúak (15-59 éves) aránya, akiknek 2001-ben a jövedelemforrásuk kizárólag állami vagy helyi támogatás volt, megközelíti a 20%-ot.

3.5. A település energetikai helyzetének jellemzése

A fenntartható fejlődés megvalósításának egyik kulcsproblémája az **energiaellátás hosszútávú biztonságának megteremtése**. Magyarországon jelenleg az energiaellátásban döntő szerepet játszanak a fosszilis energiahordozók. A lakossági és közintézményi fűtésben jelenleg az orosz importból fedezett földgáz dominál (exportfüggőségünk csaknem 80%). A villamosenergiatermelésben különösen kiemelkedő a nukleáris energia szerepe: a Paksi Atomerőmű Zrt. az ország energiaszükségletének 36%-át állítja elő, a többit szén és földgáz erőművek biztosítják. A megújuló energiák aránya jelenleg mindössze 3,6%.

A növekvő energiaigény megújuló energiákból történő kielégítése nemcsak környezetvédelmi, hanem fejlesztéspolitikailag is fontos, mivel a dráguló fosszilis energiahordozók ronthatják a térségek gazdasági kilátásait, szűkíthetik a gazdasági mozgásterüket, másrészt csökkenthetik a lakosság életszínvonalát, mivel az energiák drágulása kihatással van az élet minden területére.

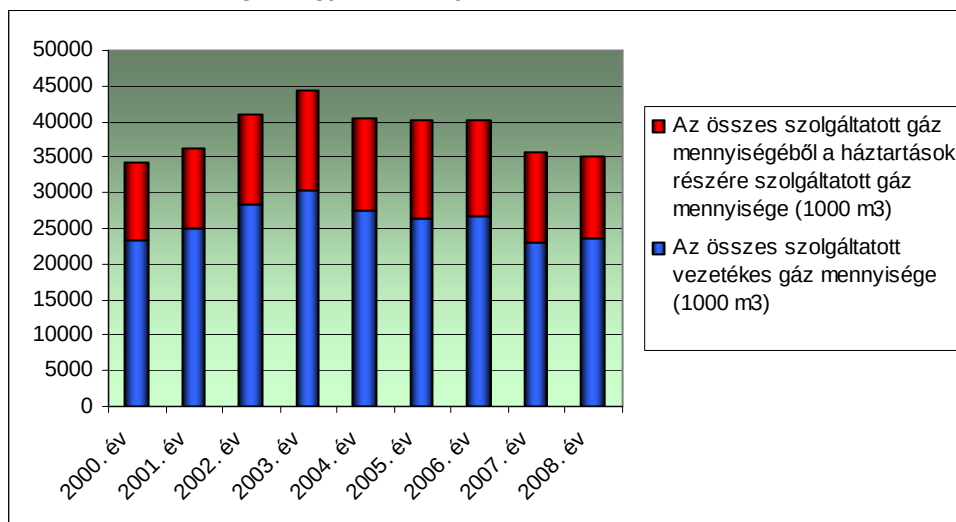
30. ábra: A villamosenergia-fogyasztásra jellemző adatok változásai 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

Hajdúszoboszlón a villamosenergia-szolgáltatást a az **EON Hungária Zrt.** végzi, aki a szükséges energiamennyiséget szén és gáztüzelésű erőművekből biztosítja. A háztartási villamosenergia fogyasztók száma 2000 óta 21%-al növekedett. Sokkal dinamikusabban, 44%-al nőtt a háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége. Az utóbbi elsősorban a modern háztartási berendezések, számítógépek háztartásokban való elterjedésének köszönhető, amelyek a műszaki fejlődés ellenére folyamatosan növelik a lakossági villamosenergia-felhasználást.

31. ábra: A villamosenergia-fogyasztásra jellemző adatok változásai 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A település **gázfogyasztásában** változó tendenciáknak lehetünk tanúi az 30. ábra alapján. 2000 és 2003 között mind a lakosság, mind az önkormányzati és gazdasági szektor számára szolgáltatott gázmennyiség dinamikusan emelkedett. 2003 után azonban gáz világpiaci árának emelkedése miatt közel 10%-os csökkenés következett be, különösen a lakossági gázfogyasztásban. 2006 után a gázár-támogatások csökkentése miatt újabb visszaesés következett be a lakossági szektorban.

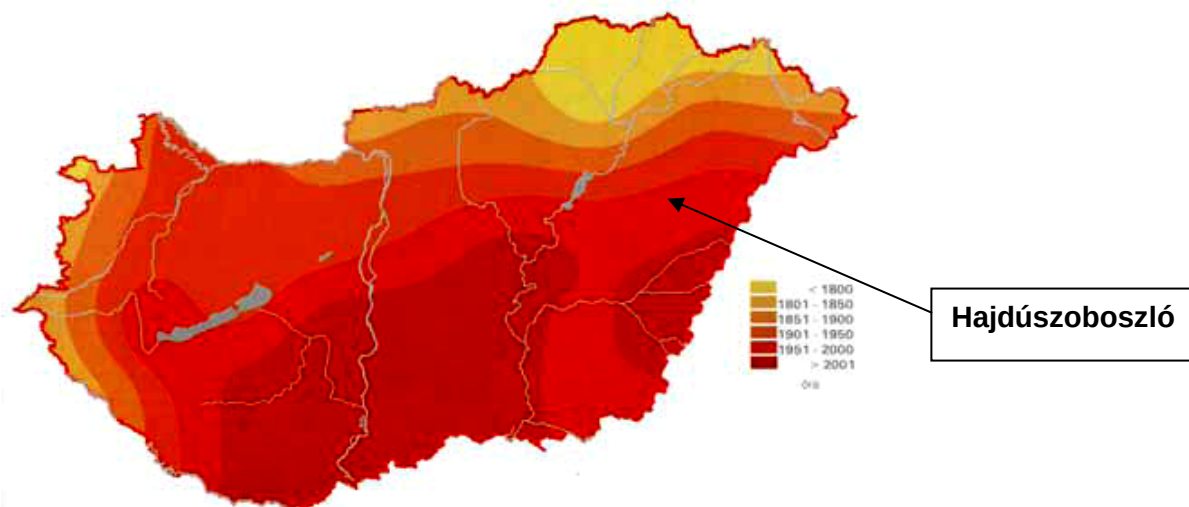
Az ábrából kitűnik, hogy **a település gázszükségletének változását a lakossági fogyasztás határozza meg**. A lakossági gázfogyasztásra elsősorban a **fűtési célú** gázfelhasználás jellemző. A kieső gázmennyiséget a település lakói a téli időszakban elsősorban nagy kén és hamutartalmú szénfélék és tűzifa felhasználásával pótolták, mely jelentős hatással van a település levegőjének minőségére, növeli a kibocsátott üvegházhatású gázok, a szén-monoxid, a kén-dioxid és korom koncentrációját.

3.5.1. A felhasználható alternatív energiaforrások

3.5.1.1. Napenergia

Magyarország napfénytartam térképére tekintve látható, hogy Hajdúszoboszló abban a sávban fekszik, amelyben **az évi napsütéses órák száma megközelíti a 2000 órát**.

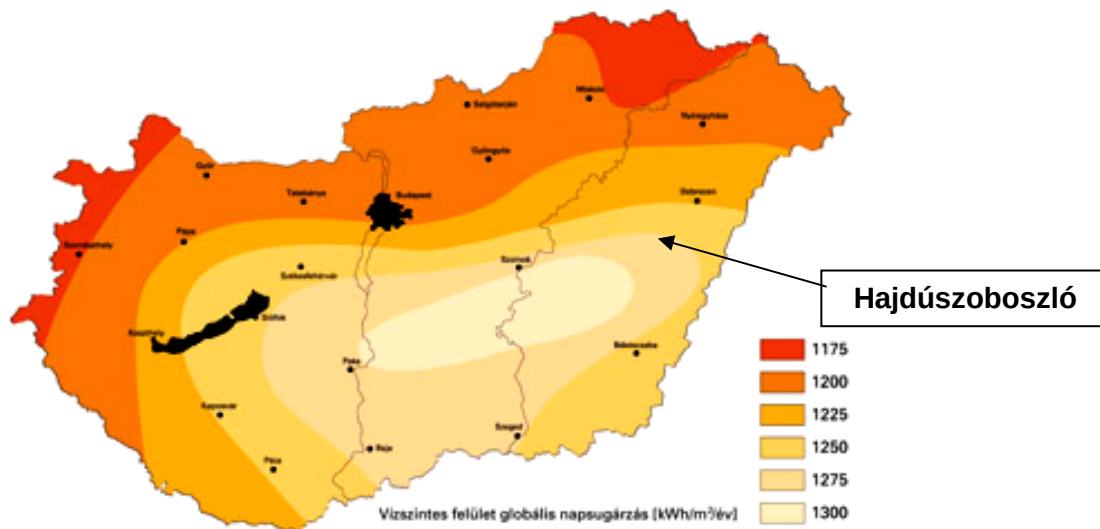
32. ábra: Az évi napsütéses órák száma Magyarországon

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

Ez azt jelenti, hogy az év teljes idejének (8760 óra) 22,8%-ában direkt napsugárzás van jelen, amely elméletileg **lehetőséget biztosít az energiatermelésre**. A fennmaradó nappali órákban (2380 óra/év) szórt sugárzás tapasztalható, amely energiatermelés szempontjából nem igazán kedvező, a szoláris energiatermelő rendszerek ilyen körülmények között teljesítményük 10-30%-ára képesek.

33. ábra: A vízszintes felületet elérő globális napsugárzás értékei Magyarországon

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

Évi átlagban a város területére **1250 KWh/m²/év** érkezik, mely lehetővé teszi a napenergia **gyakorlati hasznosítását** is a település közigazgatási területén (m²-enként és évente 1000 kWh kb. 100 liter fűtőolaj energiataralmának felel meg).

Egy- és kétlakásos családi házak esetén – szokásos méretezés mellett - az éves használati melegvíz-igény (HMV-igény) kb. 60-70 %-a fedezhető. A nyári félévben majdnem az egész szükséges hőenergiát szolgáltatja a Nap. HMV-készítésre szolgáló szolárrendszer esetén az éves besugárzás 30 – 45 %-a – vákuumcsöveknél pedig azok nagyobb hatásfoka révén az éves besugárzás 40 – 50 %-a – effektíven hasznosítható.

3.5.1.2. Szélenergia

A szélenergia potenciál jellemzésében nagy nehézséget jelent a szélenergia-térképek hiánya. Az eddig elkészült térképek magánvállalkozások tulajdonában állnak és üzleti titkot képeznek. A város szélenergetikai jellemzéséhez éppen ezért az Országos Meteorológiai Szolgálat és Debreceni Egyetem Meteorológiai Tanszékének publikus térképeit és dokumentumait használtuk fel.

19. táblázat: Az uralkodó szélirányok és relatív energiataralmuk Hajdúszoboszló területén

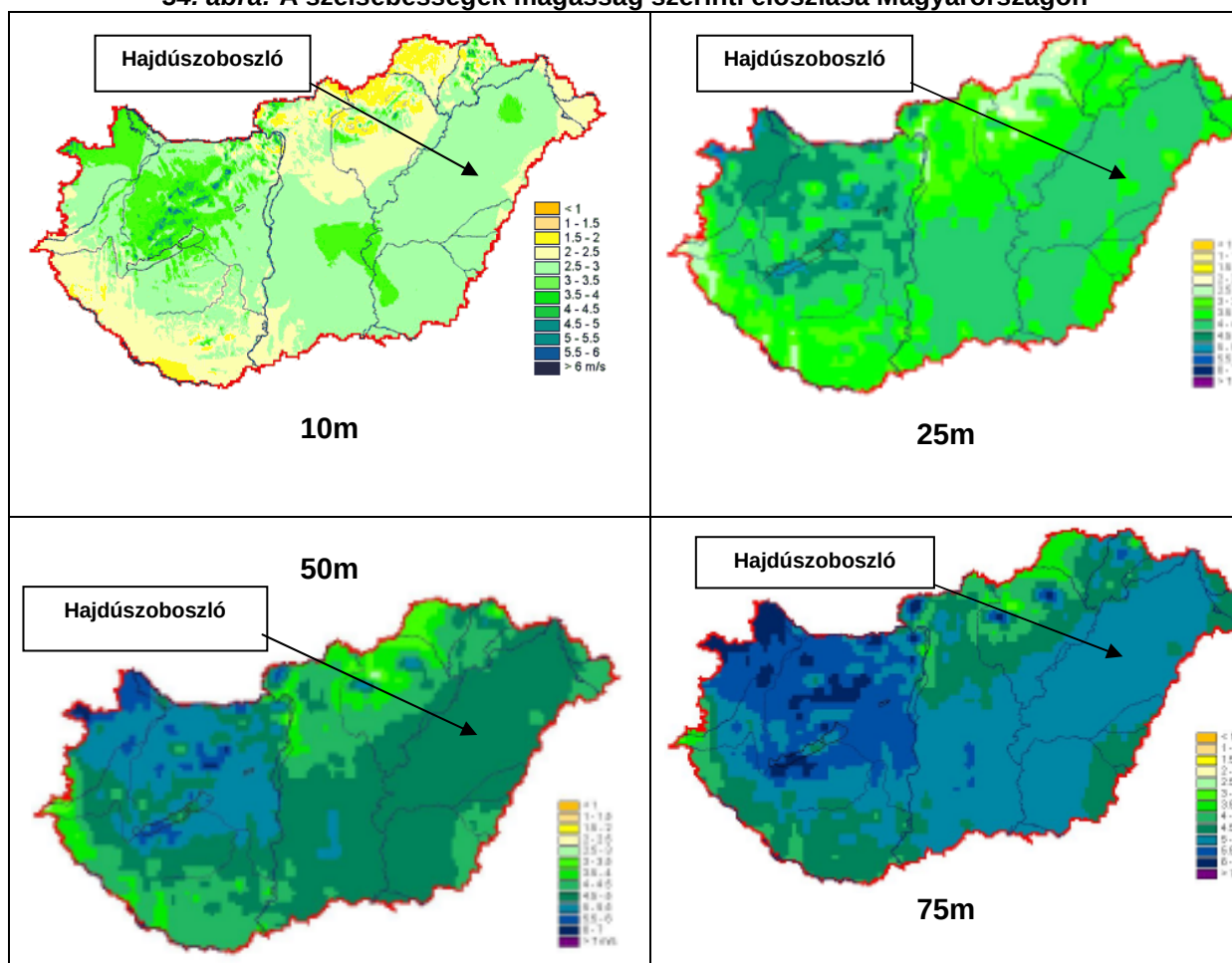
	Uralkodó szélirány	Uralkodó szélirány relatív energiataralma
tél	DDNY	15,5
tavasz	ÉÉK	13
nyár	ÉÉK	14,2
ősz	DDNY	13,3
év	ÉÉK	13,6

Forrás: Tar K., 2007

Hajdúszoboszló szélenergia-potenciálját az uralkodó szélirányok relatív energiatartalmával jellemezhetjük. Ez, ahogyan a neve is elárulja, egy relatív mennyiség, mely megmutatja, hogy egy jellemző szélirány –magasságtól függetlenül- hányszor annyi energiát szállít, mint egy, a területre nem jellemző szélirány. Ennek alapján a legnagyobb energiamennyiséget a januártól márciusig jellemző DDNY-i szelek szolgáltatják. A tavaszi és nyári időszakban az ÉÉK-i szelek meghatározóak, majd ősszel egy jelentősebb csökkenéssel ismét a DDNY-i szélirány válik legnagyobb energiamennyiséget hordozó irányvá. Ebből is látszik, hogy Hajdúszoboszlón a szélenergia irányok szerinti megoszlása közel sem egyenletes, **hasznosítás szempontjából egy-egy markáns, évszakosan változó ÉÉK-i és DDNY-i irány rajzolódik ki.**

A szélenergia hasznosításra leginkább a 3 m/s feletti sebességű szelek a legalkalmasabbak. Ennek potenciáljának jellemzéséhez a szélsébségek vertikális megoszlását kell vizsgálnunk, melyhez az Országos Meteorológiai Szolgálat térképeit használjuk fel.

34. ábra: A szélsébségek magasság szerinti eloszlása Magyarországon

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

Az átlagos szélsébség a talajszint feletti magassággal együtt nő. A minimálisan szükséges 3 m/s-os érték Hajdúszoboszló környékén már 10 méteres magasságnál is várható, azonban mind a szélturbinák, mind a szélerőgépek minimálisan gazdaságos működéséhez legalább 4 m/s-os szélsébségek szükségesek, melyek a térségben 50 méteres magasság fölött jelentkeznek stabilan, de **a nagyteljesítményű szélturbinák működtetéséhez szükséges sebességi tartomány 75 méter fölött található.**

A szélesebségek irány szerinti ill. magasság szerinti eloszlása alapján elmondható, hogy a környék szélerergia-potenciálja tehát lehetővé teszi a kisteljesítményű, vízkiemelésre alkalmas mezőgazdasági szélérőgépek üzemeltetését vagy a kisléptékű, szigetszerű lakossági energetikai hasznosítást, azonban **nagyméretű szélturbinák telepítésére a magas beruházási költségek valamint természetvédelmi szempontok miatt nem alkalmas.**

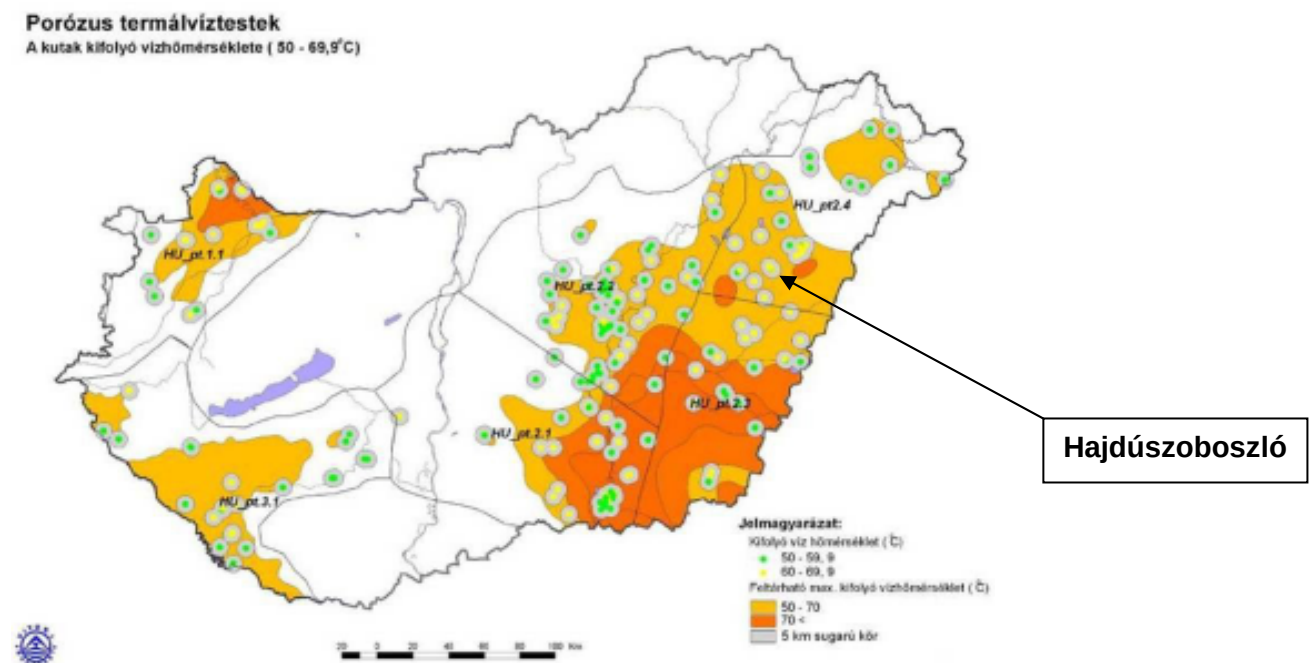
3.5.1.3. A geotermikus energia

A Magyarország alatti földkéreg az évmilliók során bekövetkezett tektonikus mozgások és a földköpeny termikus feláramlásai miatt erőteljesen töredezett szerkezetűvé vált és elvékonyodott. Az aljzatot ÉK-DNY-i irányú szerkezeti vonalak és haránttörések tagolják, valamint jelentős vertikális különbségek (kiemelkedések és süllyedékek) jellemzik.

A víz- és szénhidrogén kutatások Hajdúszoboszló környékén 1920-as évektől napjainkig tucatszámra tárták fel a felszín alatti tároló szerkezeteket, rengeteg információt nyújtva ezek készleteiről, hőmérsékleteiről és telepenergiáiról. Különösen Pávai-Vajna Ferenc kutatásai nyomán tárultak fel számos helyütt hévízmezők. Napjainkra a Kárpát-medence, ezen belül is **Hajdúszoboszló környéke mélyfúrásokkal és geofizikailag a világ legsűrűbben megkutatott területei közé tartozik.** Különösen a szénhidrogén kutatások nyújtottak nagy tömegű információt és mára már az üzemelő hévízkutak több évtizedes tapasztalatai is **hasznos adatbázist jelentenek a szakszerű geotermikus energiagazdálkodáshoz.**

A város alatt **a hévíztartó felszín alatti képződmények a felső-pannóniai (8-2,5 millió éves) homok-homokkő összletek,** melyek viszonylag **bőséges vízutánpótlódással** rendelkeznek a felettük települő pleisztocén-holocén (2,5 millió évtől napjainkig) durvább törmelékes folyóvízi üledéksor vízkészletéből, illetve **a beszivárgási ablakok (pl.: Nyírség) csapadékából.** Hajdúszoboszló hévízkútjai 700-1500 m mélységből 30 % porozitású, átlagosan 10 m vastag lencseszerű hévíztárolóból 1926 óta szolgáltatnak 70 °C körüli hőfokú vizet. **A termelés sajnos itt is meghaladja a hő és vízpótlódás ütemét,** így a kutak szabad kifolyását a fokozott termelés miatt ma már itt is veszély fenyegeti.

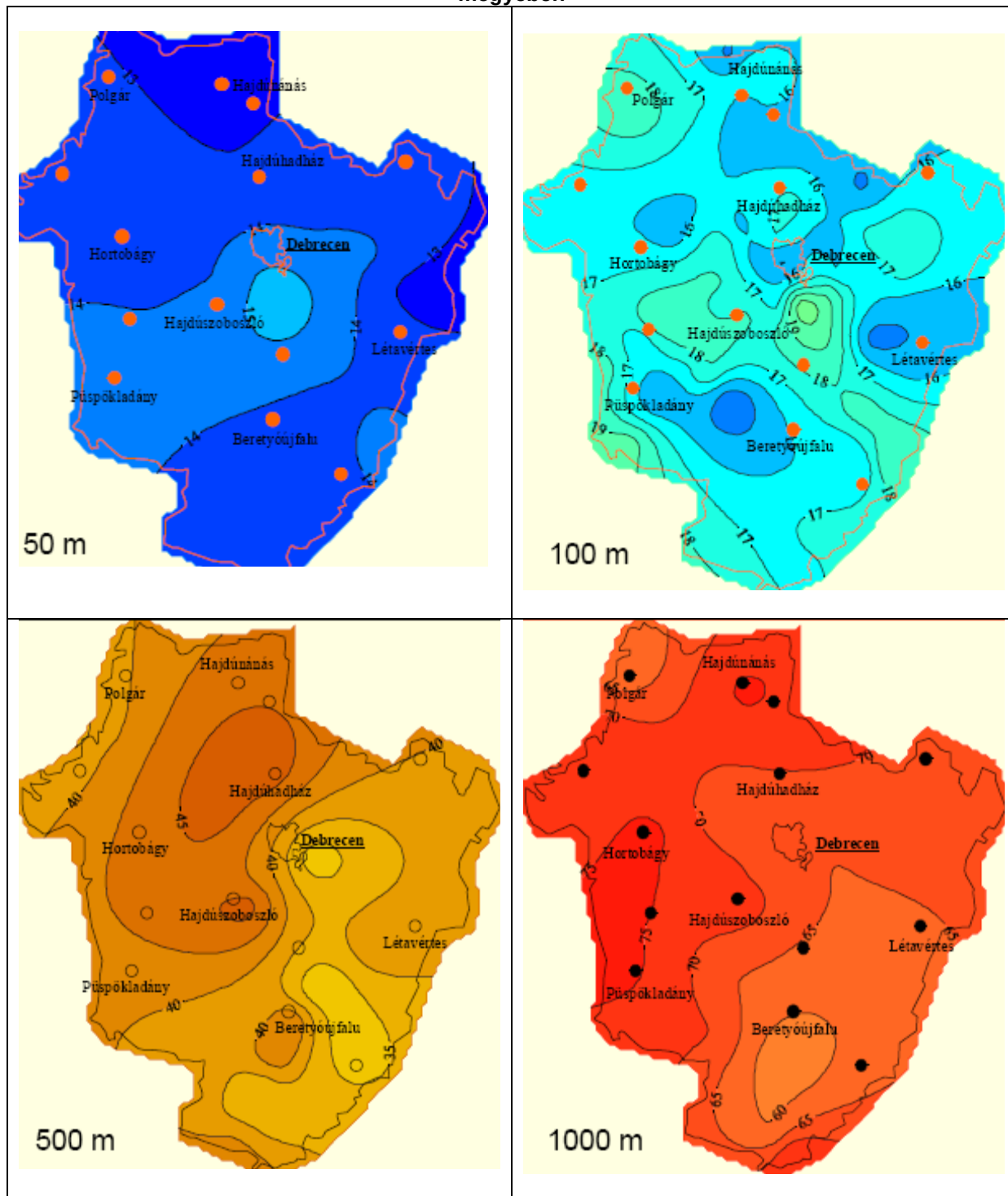
35. ábra: A porózus termálvíztestek és az üzemelő termálvízutak kifolyó víz hőmérséklete Magyarországon

Forrás: Magyar Állami Földtani Intézet

Az előzőekben vázolt földtani kép és a mélyfúrások, valamint geofizikai szelvények alapján megállapítható, hogy **a település geotermikus energiakészletének kitermelése termálvíz kivétel segítségével kb. 3000 m mélységig lehetséges**, ameddig víztartó szerkezetek és vízutánpótlás feltételezhető. A mélység növekedésével azonban rohamosan csökken a víztartó kőzetek porozitása és a vízutánpótlódás lehetősége.

36. ábra: A felszín alatti hőmérséklet változása a talajszint alatti mélység szerint Hajdú-Bihar megyében

Forrás: NNK Kft.

Hajdúszoboszló környékén a termálvíz hőhasznosításának bővítése a földtani adottságok ismeretében a jövőben továbbra is lehetséges. A hőhasznosítás a városban történhet termálvízkitermeléssel illetve a termálvíz kitermelése nélkül is.

A hő hasznosítás termálvíz kitermeléssel két módon történhet.

- *közvetlenül:* amikor a termálvíz kedvező fizikai és kémiai tulajdonsággal rendelkezik, nem hajlamos üledékképzésre, nem fejt ki korróziós hatást a csővezetésekre, berendezésekre. A termálvíz ebben az esetben közvetlenül a fogyasztóhoz jut. Ebben az esetben a termálvízzel közvetlenül fűthetjük az épületeket és elláthatjuk a használati melegvízes berendezési tárgyakat. Mivel **a hajdúszoboszlói termálvíz** nátrium-hidrogénkarbonátos, 2,4-3,4 német keménységi fokú, magas kloridtartalmú (1500-1800 mg/l) termálvíz, a különböző szerkezeti anyagok korrózióját jelentősen felgyorsítja, ezért **közvetlen hasznosításra nem alkalmas.**
- *közvetetten:* amikor a termálvíz kedvezőtlen kémiai és fizikai tulajdonsággal rendelkezik. Ebben az esetben termálvíz a hőhasznosításban **mint primer közeg** szerepel és **hőcserélő közbeiktatásával** megfelelően kezelt szekunder közeg szállítja a hőt a fogyasztóhoz. Ebben az esetben a fogyasztók alapvetően:
 - -fűtési rendszerek,
 - -használati melegvíztermelő rendszerek,
 - -abszorpció, adszorpció hűtőgépek lehetnek

A termálvíz termelőkútból való kivétele, és a hasznosítási rendszer kapcsolata alapján a geotermikus rendszer lehet:

- *nyitott*, ha a termálvíz a termelő kútból való kivétel majd hasznosítás után közvetlenül a víztárolóba, vagy közvetlenül elvezetőcsatornába kerül.
- *zárt*, ha a felhasznált termálvíz visszatápláló furaton visszasajtolással jut az eredeti víztartó rétegekbe.

A kizárólag energiahasznosítás céljából kitermelt termálvizet –219/2004. (VII.21.) Korm. rendeletben megfogalmazottak szerint – vissza kell táplálni, így a nyitott rendszer nem alkalmazható műszaki megoldás.

Az 36.-ik ábrára tekintve megállapítható, hogy Hajdúszoboszló **jelentős a geotermikus energiakészletekkel rendelkezik**, ezek **hőmérséklete azonban alacsony**, az 1000 m körüli vízadózintekben elérhető maximális víz hőfok 75°C körül alakul. Az ilyen kishőmérsékletű termálvíz hasznosítása közvetlenül villamosenergia- és kapcsolt energiatermelésre még a legmodernebb technológiák felhasználása mellett sem hatékony. Az ilyen ún. kis entalpiájú közeg felhasználható a gőzturbina közegének, tápvíznek előmelegítésére, sűrített levegő hűtésére. **Előnyösebb a termálvizet hőellátásra felhasználni**, mivel hőmérséklete nem nagyobb, mint távhőrendszereink szokásos hőmérséklete.

A távhőellátásban a 30 °C-nál kisebb hőmérsékletű geotermikus energia felhasználása jelenleg csak hőszivattyús berendezéssel oldható meg. Ahhoz, hogy a hőszivattyús fűtési megoldást optimálisan és költséghatékonyan a város távfűtési rendszerében alkalmazni lehessen, legalább 500-700 méteres fúrásokat célszerű mélyíteni és kiépíteni, melyek stabilan képesek biztosítani a város távfűtő rendszerének hőellátását.

Az 50m és 100 m közötti hőközeget elsősorban **közüntézmények, családi házak hűtésére** lehet használni (geo-cooling). Ezek a hűtőrendszerek a város szinte minden pontján kivitelezhetőek és jelentős villamos energia megtakarítást tesznek lehetővé.

3.5.1.4. A biomassa hasznosítás lehetőségei

A város területén a biomassa **hasznosításának lehetőségei ideálisnak tekinthetők** mind a földrajzi elhelyezkedés, mind talajadottságok szempontjából (32 aranykoronás talajok nagy kiterjedése).

A biomassa, mint energiahordozó jellemzői:

- megújulása a fotoszintézisnek köszönhető,
- az energia tárolása az által valósul meg, hogy a fotoszintézis során a növényekben létrejövő szerves anyagokban kémiai energia formájában raktározódik el a napfény energiája,
- az energetikai hasznosítást úgy kell megvalósítani, hogy ne növeljük a légköri széndioxid mennyiségét, ezért a környezetkímélő energiahasznosítás speciális műszaki megoldásokat igényel,
- megfelelő felhasználás mellett jelentősen kisebb a káros anyag emisszió (CO_2 , CO, SO_2 , C_xH_x) a fosszilis energiahordozókhoz képest,
- az élelmiszer-túlermelés következtében felszabaduló földterületek reális alapot adhatnak a racionális hasznosításhoz,
- kedvező hatással van a vidékfejlesztésre és a munkahelyteremtésre

A biomassa, mint energiaforrás a következőképpen hasznosítható:

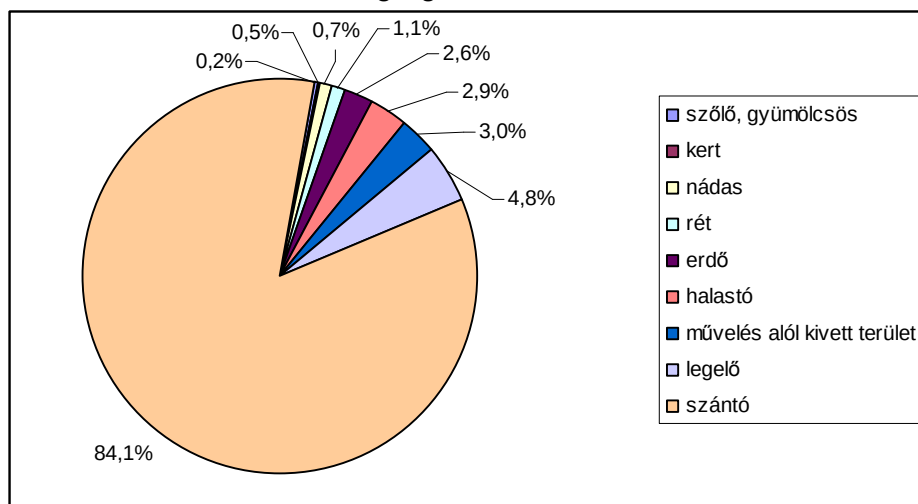
1. Közvetlenül: tüzeléssel, előkészítés nélkül, vagy előkészítés után

2. Közvetve:

- kémiai átalakítás után (cseppfolyósítás, elgázosítás), folyékony üzemanyagként vagy éghető gázként,
- alkohollá erjesztés után üzemanyagként,
- növényi olajok észterezésével biodízelként,
- anaerob fermentálás után biogázként,

A biomassa energiahordozók kis és közepes teljesítményű decentralizált hő- és villamosenergia termelésre, valamint motorhajtóanyagként hasznosíthatóak viszonylag alacsony energiasűrűségük miatt.

37. ábra: A mezőgazdasági területek megoszlása művelési ágak szerint Hajdúszoboszló közigazgatási területén

Forrás: KSH T-Star

Hajdúszoboszló területhasználatát tekintve szembevetendő a **szántók 80% feletti aránya**. Az itt keletkező **biomassza** elsősorban a **mezőgazdasági melléktermékből** áll (nyesedék, kukuricaszár, napraforgószár és tányér, szalma). A nagykiterjedésű szántóterületek azonban **alapot adnak a biomassza termelés további bővítésére** (pl. repceültetvények létrehozásával). A 776 km²-nyi kiterjedésű legelő biomassza-termelés szempontjából nem vehető számításba. Az erdők alacsony aránya komoly hátrány jelent a város számára. Egyrészt rontja a térség mikroklímáját, másrészt a könnyen felhasználható biomassza jelentős része világszerte az erdőkből származik, ezért az **erdőterületek növelése** a nemcsak környezeti szempontból, hanem energetikai megfontolások miatt is **indokolt**.

3.5.1.5. Vízipenergia

A vízipenergia hasznosítása a város környékének vízrajzi adottságai miatt nem perspektivikus a jövőbeni alternatív energiahasznosítás szempontjából.

3.6. Fenntarthatósági SWOT-elemzés

A helyzetelemzés eredményeit egy speciális keretrendszerben, az úgynevezett SWOT-táblában csoportosítva megfelelő eszközt kapunk a stratégia fő irányvonalainak kijelölésére. A fenntarthatósági SWOT-elemzés azonban némileg eltér a klasszikus analízis módszerétől. Ennek során az erősségek, gyengeségek, lehetőségek, veszélyek vizsgálatát külön-külön végezzük el a helyi fenntarthatóság minden pillérére (környezeti, társadalmi, gazdasági). Tekintettel arra, hogy a helyi fenntarthatóságot minden közösségnek a rendelkezésre álló belső társadalmi és gazdasági lehetőségei, valamint környezeti korlátai közt kell megvalósítania, ezért az erősségek és gyengeségek megállapítása mellett, ahol lehetőség volt rá, a belső lehetőségek és veszélyek feltárására törekedtünk, a klasszikus, a stratégia által nem befolyásolható tényezők számbavétele mellett. Emiatt a stratégia által befolyásolható tényezők köre jelentősen bővült, mely lehetővé tette a helyi fejlesztési lehetőségek pontosabb megismerését és a helyi igényekhez igazodó stratégiai célok meghatározását.

20. táblázat: Hajdúszoboszló Fenntarthatósági SWOT-analízise

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Környezeti állapot	
- A város közigazgatási területén jelentős természeti értékek találhatóak - Jelentős mértékű a térséghez kötődő természetvédelmi szaktudás (Hortobágyi Nemzeti Park) - A város rendelkezik környezetvédelmi programmal - A víztestek környékén (Keleti-főcsatorna, Nádaspart) magas biodiverzitású területek alakultak ki - Az jó minőségű és megfelelő mennyiségű települési ivóvízellátás biztosított - Háztartások regisztrált vízfogyasztása a jelentős ingadozások mellett is csökkenő tendenciát mutat - A nem háztartási célú vízfogyasztás a szintén erőteljes ingadozások ellenére enyhén csökkent (a technikai korszerűsítéseknek köszönhetően)	- A szelektív hulladékgyűjtés rendszerének kiépítettsége hiányos, az újrafeldolgozáshoz kötődő szolgáltatási és ipari kapacitások hiányosak - Jelentős a fűtési eredetű légszennyezőanyag-kibocsátás, különösen téli hónapokban a vegyes tüzelésű kazánok lakossági alkalmazása miatt - A felszín alatti vizeket veszélyeztető kommunális és mezőgazdasági szennyezőforrások (pl. a műtrágya vagy más vegyszer használatból eredő források) nem kellőképpen beazonosítottak - Elsősorban a fő közlekedési útvonalak mellett illetve a turisztikai városrészben jelentős közlekedési és részben szolgáltatási eredetű zajterhelés tapasztalható. - A városra vonatkozóan nem állnak rendelkezésre kielégítő minőségű és mennyiségű információk a földtani környezet

- A szennyvízcsatorna-hálózatba kapcsolt háztartások száma jelentősen nőtt, a közműolló nyíltsága folyamatosan csökken
- A közcsatornába tisztítottan elvezetett szennyvíz mennyisége nőtt
- A város intézményeinek és lakásainak, valamint a gazdasági szféra energiaellátásában egyre nagyobb szerephez jut a földgáz, a környezetet jobban szennyező energiaforrásokat (pl. szén) szorítva ki
- A település jelentős alternatív-energetikai potenciállal rendelkezik, különösen a geotermikus energia, a napenergia és a biomassa hasznosítása terén
- Támogatási források rendelkezésre állása a turizmus és a mezőgazdaság, a gyógyvízre épülő K+F számára

sérülékenységről, a hasznosítható termálvízkapacitásokról, a termálvízhasznosítás környezeti hatásairól

- A város nem rendelkezik azokkal a környezetvédelmi dokumentumokkal (pl. zajtérkép, hőtérkép, zöldfelületi rendszer fejlesztésnek terve), amelyek segíthetnék a hosszútávú, összehangolt környezetfejlesztési tevékenységeket
- A város energiaellátását elsősorban az országos ellátó rendszer biztosítja, a helyi energiaforrások kihasználtsága alacsony
- A település gondot okoz a növekvő mennyiségű komposztált szennyvíziszap elhelyezése
- A távfűtési rendszerben nem használják ki geotermikus energia hasznosításában rejlő lehetőségeket

Gazdasági helyzet

- A település jó minőségű, környezetileg fenntartható módon fejleszthető iparterületeket jelölt ki
- Az M35-ös autópálya kiépülésével Budapest és Debrecen elérhetősége is javult, ezáltal a város vonzó telephellyé vált a tiszta technológiát alkalmazó vállalkozások számára
- A termőhelyi adottságok a kedvezőek
- A terciér szektor a turizmusnak köszönhetően fejlett
- A város turisztikai potenciálja és idegenforgalmi adottságai kiemelkedőek
- A település jó minőségű termálvízzel, gyógyvízzel és nemzetközi hírű gyógyfürdővel rendelkezik
- Az idegenforgalmi szolgáltatások színvonala magas
- Az iparüzési adót fizető vállalkozások száma nő

- Az iparterületek kapacitásai jelenleg kihasználatlanok
- A mezőgazdasági területek nagy része szántó, az igényes termékeket előállító kertészetek nem alakultak ki
- A mezőgazdaság termékei nem versenyképesek
- A működő vállalkozások száma alacsony
- A város gazdaságára az egy lábón állás jellemző, ami kiszolgáltatottá teszi a piaci változásoknak
- Az idegenforgalmi programkínálat a gyógyfürdőn kívül nem éri el a vendégek által elvárt szintet
- A szezonális és időjárásfüggő szolgáltatások dominánsak

Társadalmi helyzet

- A település oktatási intézményei folyamatosan megújított, az integrált nevelést középpontba helyező pedagógiai programokkal és minőség-biztosítási rendszerekkel működnek
- A városból könnyen elérhetőek a felsőoktatási intézmények (Debrecen, Nyíregyháza)
- A háziorvosi szolgálat és a járóbeteg ellátás helyben biztosított, a közösségi források révén lehetővé válik az egészségügyi és szociális intézmények épület- és eszközállományának modernizálása, a legmagasabb szintű ellátást nyújtó egyetemi klinikai központok gyorsan elérhetőek
- A gyermekjóléti szolgálatok, az oktatási és

- A várost előregedő társadalom jellemzi, a fiatalok szelektív elvándorlása jelentős (különösen a magasan kvalifikált fiatalok körében)
- Csökkenő gyermekszám
- A pályakezdő nők körében magas a munkanélküliség
- A bölcsődei férőhelyek száma alacsony, ami korlátozza a nők munkába állásának lehetőségét
- A gyermekfelügyelet egyéb formái fejletlenek (pl. családi napközi, helyettes szülői hálózat)
- Az idősgondozással foglalkozó nappali és bentlakásos intézmények folyamatos

egészségügyi intézmények együttműködése tovább erősödik • A településen nem alakultak ki nagy területű szegregált városrészek • Az akadálymentesítések megvalósításával javul a legfontosabb közszolgáltatások elérhetősége a fogyatékossgal élők számára.	kapacitáshiánnyal küszködnek, nem képesek a növekvő igények kielégítésére • Új nappali ellátási formák kiépülése eddig elmaradt (pl. hajléktalan-ellátás, fogyatékosok nappali intézménye) • A képzési struktúra nem igazodik a munkaerő-piac igényeihez, az oktatás és a gazdaság közötti kapcsolat gyenge • A diákkollégiumi férőhelyek szám szűkös • Az egészségügyi ellátást céljaira szolgáló épületállomány minősége nem kielégítő, helyenként gondot jelent az akadálymentesítés • A romák körében magas a tartósan munkanélküliek aránya illetve alkalmi munkákból élők aránya • A romák körében magas az iskolai lemorzsolódás, az alacsony képzettségűek újratermelődése • A tartós munkanélküliek egzisztenciája nagymértékben romlik • A középiskolai és felsőfokú végzettségűek körében is növekszik a munkanélküliség
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
Környezeti állapot	
• Az eddigi fejlesztési dokumentumokban meghatározott fenntartható fejlődési szempontok betartása önmagában, minden további ráfordítás nélkül biztosíthatná a fenntarthatóság minimálisan elvárt szintjét. • A környezettudatos magatartás és gondolkodás elterjedésének elősegítése a helyi szaktudás, a civil szervezetek és a hatóságok közötti együttműködés további erősítése révén megvalósulhat. • A természeti értékek összességében kiváló lehetőséget biztosítanak a környezeti nevelés és a kis léptékű ökoturizmus számára. • A térségben az ökológiai gazdálkodás számára kedvező adottságú helyek találhatók, amelyek lehetővé teszik a környezetet kevésbé terhelő gazdálkodási módok elterjedését. • A városközpontot tehermentesítő északi elkerülő út megépülésével csökken a közlekedés okozta por- és zajterhelés, valamint a káros anyagok légköri koncentrációja a belterületen. • Helyben képződő erőforrások (geotermikus, biomassza, nap) bevonásával emelhető a megújuló erőforrások részesedése • Az energiaellátás terén rendelkezésre állnak azok a technológiák, amelyek révén a helyi erőforrásokra alapozva csökkenthető a nagy ellátó rendszerek szerepe az energiaellátásban • A csapadékelvezetés megoldásával a jelenleg	• A térség közúti forgalmának további növekedése miatt helyenként - a főközlekedési útvonalakon túl is - kritikus szintre emelkedhet a környezeti terhelés (levegőszennyezés, zaj, élővilág veszélyeztetése) • A helyi és a regionális vonalas infrastruktúrafejlesztések természeti értékeket veszélyeztethetnek. • A gazdasági értelemben fenntartható, de a környezeti hatásokat csak a jogszabályok erejéig figyelembe vevő beruházások gondot okozhatnak a helyi környezeti rendszerek működésében és működtetésében. • A belterület határán megvalósítandó további beépítések exponenciálisan növekvő környezeti terheléssel járnak, és veszélyeztetik a természeti értékeket. • A gyógyturizmus további erősödése, a turisták igényeink növekedése a helyi környezet eltartó képességét meghaladó terheket jelenthet. • A város ivóvízellátása főleg a felszínalatti vízkészletből történik. A vízkivételi igények növekedése miatt tovább fokozódhat a vízkiemelés intenzitása, mely a felszín alatti vízszint drasztikus süllyedésével járhat, veszélyeztetve a kommunális vízellátás biztonságát, • A megfelelő kapacitások kiépülésének elmaradása esetén a keletkező szennyvíziszap tárolása és ártalmatlanítása egyre nagyobb

kihasználatlan mély fekvésű, de településszerkezeti pozíciójukat tekintve értékes területek hasznosíthatóvá válnak.	problémát fog jelenteni a város számára, Nem megújuló, import energiaforrásra alapozó energiaellátás belátható időn belül ellátási nehézségekhez vezet (magas ára miatt sokak számára nehezen megfizethető lesz)
--	---

Gazdasági helyzet

A mezőgazdasági termékszerkezet kedvező irányú átalakulása várható. A gazdálkodók egy részének átállítása a biogazdálkodásra. A kvalifikált fiatalabb nemzedék helyben tartása település-fejlesztési húzóerő lehet. A belföldi turizmus intenzitása és a komplex egészségturisztikai szolgáltatások iránti kereslet növekszik. A termálvíz fenntartható ipari és egészségügyi hasznosítása. Fokozott piaci szegmentálás és az ahhoz igazított szolgáltatások kialakítása. Stabil, visszatérő vendégkör kialakulása. Térségi együttműködés az idegenforgalom, a településüzemeltetés, a gazdaságfejlesztés, az oktatás, az egészségügy és a szociális ellátás területén.	Magyarország, illetve Kelet-Közép-Európa elveszíti a befektetők és a turisták érdeklődését. A szelektív elvándorlás csökkenti a város potenciális munkaerő bázisát. A gazdaság, ezen belül a turizmus diverzifikációja elmarad, elhúzódik. Az önkormányzati bevételek válság miatti csökkenése következtében a rendelkezésre álló fejlesztési forrásokat a működésre kell fordítani. A önkormányzat által tervezett fejlesztések az esetleges területi koncentráció miatt nem hatnak egyformán a város, illetve a kistérség egész területére. Burkolt ellentét jelenik meg a látogatók és a helyi lakosság között.

Társadalmi helyzet

A munkaerő-piaci igényekhez jobban igazodó képzési, szakképzési kínálat kialakulása. Az oktatási és szociális szféra számára bővülnek a pályázati források A pályázati források eléréséhez szükséges együttműködések erősíthetik a fenntartói pluralizmust a szociális és egészségügyi intézmények fenntartásában is Rendszeres roma foglalkoztatási programok szervezése Roma civil szervezetek alakulnak és erősödnek meg Kiépül a speciális csoportok munkaerő-piaci esélyét javító oktatási intézményhálózat Elterjedtté válnak a nők munkába állását is elősegítő alternatív foglalkoztatási formák (pl. távmunka) és a rugalmas munkaidő-beosztás A számítógépes hálózatok kiépülésével és a digitális írástudás elterjedésével kiépíthetővé válik az e-közigazgatás, mely minden társadalmi csoport számára elérhetővé teszi a	A közoktatás finanszírozásának nehézségei miatt tanintézmények bezárására kerülhet sor. A hátrányos helyzetű gyermekek száma folyamatosan nő Központi források hiánya miatt nem valósítható meg az Országos Népegészségügyi Program, a megindult szűrővizsgálatok kiteljesítése elmarad. A fejlesztéseket nem a szükségletekhez, hanem az elérhető pályázati forrásokhoz igazítják, növelve az ellátórendszerben jelenlévő egyenetlenségeket. A szociális szféra finanszírozása változatlan marad, nő az alulfinanszírozottság mértéke, emiatt csökken a foglalkoztatottak száma és romlik az ellátások minősége. Nő a speciális helyzetű társadalmi csoportok térbeli és társadalmi elszigetelődése A társadalmi szolidaritás szintje változatlan marad. A források megszerzése az intézmények közötti

gyors és hatékony hivatali ügyintézést

rivalizálást erősíti a kooperációval szemben.

- Nő a lakosság körében a közügyekhez kapcsolódó közöny